

ÜÇÜNCÜ KİŞİ LEHİNE ARABULUCULUK SÖZLEŞMESİ İLE ŞARTA BAĞLI ARABULUCULUK SÖZLEŞMESİNİN İCRA EDİLEBİLİRLİĞİ

Gökçe ARIKAN*

ÖZ

Arabuluculuk faaliyeti sonunda varılan anlaşmanın kapsamının taraflarca belirlenmesi kuralı, tarafların arabuluculuk sözleşmesinde üçüncü kişi lehine edim yükümlülüğü düzenlemelerini ya da sözleşmenin bütünüyle ya da içerdiği münferit edimler yönünden geciktirici veya bozucu şarta bağlı olarak yapılabilmesini mümkün kılmaktadır. Hem üçüncü kişi lehine arabuluculuk sözleşmesinin hem de şarta bağlı arabuluculuk sözleşmesinin icra edilebilirliğinin incelendiği çalışmamızda, ilamlı icrada karşılaşılabilecek sorunlara çözüm önerileri sunularak; tam üçüncü kişi lehine arabuluculuk sözleşmesinde kendisi lehine öngörülen edimlerin ifasını talep hakkına sahip olan üçüncü kişinin, sözleşmenin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini talep ederek arabuluculuk sözleşmesinin icrasını gerçekleştirme imkanının olduğu ve geciktirici şarta bağlı arabuluculuk sözleşmesinde şart gerçekleşmedikçe icrasının da gerçekleşmeyeceği, buna karşın bozucu şarta bağlı arabuluculuk sözleşmesinin icrasının gerçekleşeceği sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arabuluculuk Sözleşmesi, Tam Üçüncü Kişi Lehine Sözleşme, Eksik Üçüncü Kişi Lehine Sözleşme, Şarta Bağlı Sözleşme, Arabuluculuk Sözleşmesinin İcrası

ENFORCEABILITY OF THIRD-PARTY BENEFICIARY MEDIATION CONTRACT AND THE CONTINGENT MEDIATION CONTRACT

ABSTRACT

The rule of determining the scope of the agreement reached by the parties at the end of the mediation activity enables the parties to arrange performance obligations in favor of the third-party in the mediation contract, or to conclude the contract in its entirety or in terms of included disjunctive performances, depending on the suspensive or dissolving condition. By presenting solutions to the problems that may

* Dr., Avukat, İstanbul Barosu/İSTANBUL, e-posta: gokce.arikan@gmail.com,
ORCID : 0000-0002-0883-1795.
DOI : 10.34246/ahbvuhfd.933977

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih : 22/12/2020

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 15/04/2021

be encountered in the execution of the contract, in our study, which examines the enforceability of both third-party beneficiary mediation and the contingent mediation contracts, concludes that the third person with right to claim to fulfillment of the performance foreseen in the genuine third-party beneficiary mediation contract for her/his own benefit has the opportunity to execute the mediation contract by requesting an annotation on the enforceability of the contract, that its execution will not take place unless the suspensive condition is fulfilled in the mediation contract, and that the execution of the mediation agreement based on the dissolving condition will take place.

Keywords: *Mediation Contract, Genuine Third-Party Beneficiary Contract, Quasi Third-Party Beneficiary Contract, Contingent Contract, Execution of The Mediation Contract*

GİRİŞ

22.06.2013 tarihinde yürürlüğe giren 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu¹ (HUAK) ile düzenlenerek Türk hukukunda uygulanan, dava açılmadan önce ya da davanın görülmesi sırasında bir hukuki ilişkinin taraflarının mevcut veya muhtemel bir uyuşmazlık hakkında arabulucuya başvurma konusunda anlaştıkları ihtiyari arabuluculuk (HUAK mad. 13/1); 01.01.2018 tarihinden itibaren işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda², 01.01.2019 tarihinden itibaren konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkındaki ticari davalarda³ ve son olarak da 22.07.2020 tarihinden itibaren tüketici mahkemelerinde görülen uyuşmazlıklarda⁴ dava açılmadan önce

¹ RG. T. 22.06.2012, S. 28331.

² 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu mad. 3/1 (RG. T. 25.10.2017, S. 30221).

³ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu mad. 5/A/1 (RG. T. 14.02.2011, S. 27846); Zorunlu arabuluculuk kapsamındaki ticari davalar hakkında bkz., Ömer Ekmekçi, Muhammet Özkes, Murat Atalı ve Vural Seven, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk, 2. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2019, s. 287 vd..

⁴ 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (TKK) mad. 73/A (RG. T. 28.11.2013, S. 28835); Tüketici hakem heyetinin görevi kapsamında olan uyuşmazlıklar; tüketici hakem heyetinin kararlarına yapılan itirazlar; tüketici örgütleri, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından, haksız ticari uygulamalar ve ticari reklamlara ilişkin hükümler dışında, genel olarak tüketicileri ilgilendiren ve TKK'na aykırı bir durumun doğma tehlikesi olan hallerde bunun önlenmesine veya durdurulmasına ilişkin ihtiyati tedbir kararı alınması veya hukuka aykırı durumun tespiti, önlenmesi veya durdurulması

arabulucuya başvurulmuş olması dava şartı haline getirilmiştir. Arabulucuya başvurulmuş olmasının dava şartı olarak kabul edildiği söz konusu durumlarda; davacı, arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılamadığına ilişkin son tutanağın aslını veya arabulucu tarafından onaylanmış bir örneğini dava dilekçesine eklemek zorundadır. Son tutanağın bir haftalık kesin süre içinde mahkemeye sunulmaması halinde davanın usulden reddine karar verilir. Arabulucuya başvurulmadan dava açıldığının anlaşılması hâlinde herhangi bir işlem yapılmaksızın davanın, dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddine karar verilir (HUAK mad. 18/A/1-2).

Ticaret hukuku başta olmak üzere özellikle sigorta, inşaat gibi alanlarda ve yabancılik unsurunun⁵ bulunduğu ilişkilerde sıklıkla üçlü ilişkiler söz konusu olmakta ve iki kişi arasındaki hukuki ilişkinin üçüncü tarafı da etkilemesi; arabuluculuk sözleşmesine üçüncü kişi lehine edim yükümlülüğü konulabilme imkanını ve üçüncü kişi lehine arabuluculuk sözleşmesinin icra edilebilirliğini önemli hale getirmektedir. Arabuluculuk sözleşmesinin icra

amacıyla tüketici mahkemelerinde açtıkları davalar; Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, tüketiciler veya tüketici örgütleri tarafından satışa sunulan bir seri malın ayıplı olduğunun tespiti, üretiminin veya satışının durdurulması, ayıbın ortadan kaldırılması ve satış amacıyla elinde bulunduranlardan toplatılması için açılan davalar; tüketici işlemi mahiyetinde olan ve taşınmazın ayırından doğan uyuşmazlıklar dava şartı olarak arabuluculuk kapsamında değildir (TKK mad. 73/A/1/a-d).

⁵ Yabancılik unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilerde uygulanacak hukuku düzenleyen 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, açıkça yabancılik unsuruna ilişkin bir tanım yapmamakla birlikte; 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu mad. 2 hükmünde hangi hallerde bir uyuşmazlığın yabancılik unsuru taşıdığı düzenlenmiştir. Buna göre; “Aşağıdaki hâllerden herhangi birinin varlığı, uyuşmazlığın yabancılik unsuru taşıdığını gösterir ve bu durumda tahkim, milletlerarası nitelik kazanır.

1. Tahkim anlaşmasının taraflarının yerleşim yeri veya olağan oturma yerinin ya da işyerlerinin ayrı devletlerde bulunması.

2. Tarafların yerleşim yeri veya olağan oturma yerinin ya da işyerlerinin;

a) Tahkim anlaşmasında belirtilen veya bu anlaşmaya dayanarak tespit edilen hâllerde tahkim yerinden,

b) Asıl sözleşmeden doğan yükümlülüklerin önemli bir bölümünün ifa edileceği yerden veya uyuşmazlık konusunun en çok bağlantılı olduğu yerden, başka bir devlette bulunması.

3. Tahkim anlaşmasının dayanağını oluşturan asıl sözleşmeye taraf olan şirket ortaklarından en az birinin yabancı sermayeyi teşvik mevzuatına göre yabancı sermaye getirmiş olması veya bu sözleşmenin uygulanabilmesi için yurt dışından sermaye sağlanması amacıyla kredi ve/veya güvence sözleşmeleri yapılmasının gerekli olması.

4. Tahkim anlaşmasının dayanağını oluşturan asıl sözleşme veya hukuki ilişkinin, bir ülkeden diğerine sermaye veya mal geçişini gerçekleştirmesi”, bkz., RG. T. 05.07.2001, S. 2445.

edilebilirliğinde bir başka durum ise 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu⁶ (TBK) mad. 170-176 hükümleri arasında düzenlenen geciktirici ya da bozucu şarta (koşula) bağlı arabuluculuk sözleşmelerinin icra edilebilirliğidir. Her ne kadar üçüncü kişi lehine sözleşme ve şarta (koşula) bağlı sözleşme, özellik taşıyan borç ilişkileri olarak farklı kurumlar olsa da arabuluculuk sözleşmesinin icra edilebilirliğinde yaşanan sorunlar sebebiyle makalemizde birlikte ele alınmaktadır. Üçüncü kişi lehine arabuluculuk sözleşmeleri ile şarta bağlı arabuluculuk sözleşmelerinin icra edilebilirliğinin incelendiği çalışmamızda, ilk olarak arabuluculuk faaliyeti sonundaki sözleşmenin kapsamı, ikinci olarak şarta bağlı arabuluculuk sözleşmesi yapılabilmesi imkanı, üçüncü olarak arabuluculuk sözleşmesinde taraflarca üçüncü kişi lehine edim yükümlülüğü düzenlenmesi ve son olarak da hem şarta bağlı arabuluculuk sözleşmesinin icrası imkanı ve uygulamada karşılaşılan sorunlara çözüm önerileri hem de lehine edim yükümlülüğü altına girilen üçüncü kişinin arabuluculuk sözleşmesine şerh verilmesi talebinde bulunabilme imkanı ile arabuluculuk sözleşmesinin icrası talebinde bulunabilmesi imkanı ele alınmaktadır.

I. ARABULUCULUK FAALİYETİ SONUNDAKİ SÖZLEŞMENİN KAPSAMININ TARAFLARCA BELİRLENMESİ

Bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak arabuluculuk, yabancılık unsuru⁷ taşıyanlar da dâhil olmak üzere, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden⁸ doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının

⁶ RG. T. 04.02.2011, S. 27836

⁷ Belirli bir olay veya ilişkinin yabancı bir veya birden çok hukuk nizamı ile temas halinde bulunması yabancılık unsuru taşıdığını gösterir. bkz., Ergin Nomer, Devletler Hususi Hukuku, 22. Bası, Beta Yayıncılık, 2017, s. 5; Yabancılık unsuru, uyuşmazlığın mahkemenin hukukundan farklı başka devletin hukuku ile bağlantısını sağlayan maddi vakıalar ya da taraf iradesinden doğar. bkz. Aysel Çelikel ve Bahadır Erdem, Milletlerarası Özel Hukuk, 16. Bası, Beta Yayıncılık, 2020, s. 5; Yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar kavramı, kişi, yer ya da konu bakımından yabancı bir hukuk sistemi ile irtibatı olan özel hukuk ilişkilerinden doğan uyuşmazlıkları ifade eder. bkz., Cemal Şanlı, Emre Esen ve İnci Ataman-Fıganmeşe, Milletlerarası Özel Hukuk, 8. Bası, Beta Yayıncılık, 2020, s. 5; Genel olarak kişilerin vatandaşlığı, yerleşim yeri, mutad meskeni, işlemin yapıldığı veya ifa edildiği yer, malların bulunduğu veya vardığı yer veya fiilin gerçekleştirildiği veya sonuçlarının meydana geldiği yer yabancı unsur içerebilir. bkz., Gülören Tekinalp ve Ayfer Uyanık, Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, 12. Bası, Vedat Kitapçılık, 2016, s. 18.

⁸ Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemler, Yargıtay kararlarında genellikle kamu düzenine dahil olmayan işler olarak kabul edilmektedir. bkz., "... İç hukukta kamu düzeninin, tarafların uymak zorunda oldukları, kamu hukukundan ve özel hukuktan doğan tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri kurallar olarak anlaşılması gerekir.", İBK, E. 2010/1, K. 2012/1, T. 10.02.2012; "...Nesebin reddi ve babalık gibi konular ise, kamu düzenine ilişkin olup, bu tür davalarda sadece karşı tarafın kabulüne

çözümlemesinde uygulanabilir (HUAK mad. 1/2). Hem ihtiyari hem de zorunlu arabuluculuk müzakereleri sonunda, arzu edilen ve ideal olan, tarafların anlaşması ile arabuluculuk faaliyetinin sona ermesidir⁹. Arabuluculuk faaliyeti sonunda varılan bu sözleşmenin kapsamı yazılı¹⁰ olarak taraflarca belirlenir¹¹ ve taraflar ile arabulucu¹² tarafından imzalanır (HUAK mad. 18/1)¹³. Arabuluculuk faaliyeti sonunda taraflarca bir sözleşme düzenlenmemesi halinde¹⁴, arabulucu tarafından düzenlenen son tutanak anlaşma belgesi niteliğinde olacaktır¹⁵. Arabuluculuk faaliyeti sonundaki bu sözleşme; hem tarafların, aralarındaki mevcut ya da muhtemel uyuşmazlığı arabuluculuk yöntemiyle çözümlenmeyi kararlaştırdıkları sözleşmeden¹⁶

dayanılarak isteğe uygun karar verilemeyecektir.”, Yargıtay 18. HD. E. 2012/6541, K. 2012/7308 T. 18.06.2012 bkz., Ekmekçi, Özkes, Atalı ve Seven, s. 51.

⁹ Süha Tanrıver, “Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı’nın Getirdikleri ve Değerlendirilmesi” in Mehmet Ünal, Veysel Başpınar, Hasan Seçkin Ozanoğlu, Süleyman Yılmaz (eds.), Ali Naim İnan’a Armağan, Seçkin Yayınevi, 2009, s. 651.

¹⁰ Arabuluculuk sözleşmesinin yazılı olması TBK mad. 12/2 hükmü gereğince, geçerlilik şartıdır. bkz., Ferhat Büyükkay, Arabuluculuk Anlaşma Belgesi ve İcra Edilebilirlik Şerhi, Adalet Yayınevi, 2018, s. 105.

¹¹ Zorunlu arabuluculuk kapsamında tarafların işe iade talebi sonunda bir anlaşmaya varmaları halinde, arabuluculuk sözleşmesinin içeriğinde hangi hususların zorunlu olarak bulunma gerektiği ve söz konusu hususlara yer verilmemesi halinde anlaşmanın sağlanmamış sayılacağı 4857 sayılı İş Kanunu mad. 21/7 hükmünde ayrıca düzenlenmiştir.

¹² Arabuluculuk sözleşmesinde, arabulucu sözleşmenin tarafı olmamakla birlikte, taraflar arasında akdedilen sözleşmenin bir anlamda tanığıdır. bkz., Necla Öztürk, “Arabuluculuğun Milletlerarası Özel Hukuk Boyutu: Genel Bakış”, 2015, 31(2), Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, s. 222.

¹³ Arabuluculuk sözleşmesinin, arabulucunun imzasını içermemesi durumunda, HUAK mad. 18/2 hükmüne göre icra edilebilirlik şerhi bu belge için talep edilemeyecektir. bkz., Emre Kıyak, “Arabuluculuk Sonunda Ulaşılan Anlaşma Belgesinin Hukuki Niteliği”, 2015, (21), Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, s. 528; Orhan Dür, Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri, Adalet Yayınevi, 2018, s. 376; Büyükkay, s. 105.

¹⁴ Tarafların vardıkları anlaşmayı, mutlaka yazılı bir arabuluculuk sözleşmesi haline getirmek zorunlulukları olmadığı; zira sorun çözülmüşse asıl amacın gerçekleştiği, ancak varılan anlaşmanın yazılı şekilde bir sözleşme metnine dönüştürülmesinin yararlı olacağı yönünde bkz., Ekmekçi, Özkes, Atalı ve Seven, s. 108.

¹⁵ HUAK madde gerekçesinde, arabuluculuğun anlaşma ile sonuçlanması halinde, faaliyetin sonunda tutulan tutanağın anlaşma belgesi niteliğinde olduğu ifade edilmiştir. bkz., HUAK madde gerekçeleri, s. 14, <<https://kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamaları/Kanunlisan/2012Yılı/Kanmetni/6325ss.pdf>> Erişim Tarihi 7 Nisan 2021.

¹⁶ Tarafların, aralarındaki mevcut ya da muhtemel uyuşmazlığı arabuluculuk yöntemiyle çözümlenmeyi kararlaştırmaları bir sözleşme ile olabileceği gibi esas sözleşmeye eklenecek bir madde ile de gerçekleştirilebilir. bkz., Melis Taşpolat-Tuğsavul, Türk Hukukunda Arabuluculuk, Yetkin Yayınları, 2012, s. 101; Elif Kısmet Kekeç, Arabuluculuk Yoluyla

hem de arabulucu ve taraflar arasındaki ücret başta olmak üzere hak ve yükümlülükleri belirleyen arabulucu sözleşmesinden (*mediator agreement*)¹⁷ farklıdır. Bu makale kapsamında arabuluculuk sözleşmesi ile kastedilen de arabuluculuk faaliyeti sonunda tarafların üzerinde anlaşmaları ve temeli sulhe dayanan¹⁸ sözleşmedir.

Arabuluculuk faaliyeti sonunda üzerinde anlaşılan arabuluculuk sözleşmesinin, uyuşmazlığı çözecek nitelikte bir mutabakatı içermesi, sorunu kalıcı olarak çözmesi ve tarafların bu sonuçtan emin olarak belirsiz noktaların kalmaması gerekir¹⁹. Belirli konularda tereddüt ediliyorsa da arabulucunun bu konularda tarafların görüşünü alarak açıklama ve düzeltme yapması gerekir²⁰. Zira söz konusu arabuluculuk sözleşmesine şerh verilmesi suretiyle ilam niteliğini haiz belge haline gelmesi, sözleşmenin cebri icraya uygun şekilde hazırlanmasını²¹ gerektirir ve bu durumda arabulucunun, sözleşmenin içeriğinin cebri icraya uygunluğuna dikkat etmesi önemlidir.

Bir hukuki işlemin etkisinin usul hukuku alanında ortaya çıkması halinde o işlem usulî işlem kabul edilirken²² etkisinin maddi hukuk alanında ortaya

Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler, Adalet Yayınevi, 2016, s. 128 vd.; Mustafa Serdar Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, 3. Bası, Yetkin Yayınları, 2013, s. 673 vd.; Öztürk, s. 219.

¹⁷ Frank Diedrich, “International/Cross-Border Mediation within the EU – Place of Mediation, Qualifications of the Mediator and the Applicable Law” in Frank Diedrich (Ed.), The Status Quo of Mediation in Europe and Overseas, 2014, s. 60.

¹⁸ Süha Tanrıver, “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, 2006, (64), Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s. 173; Gülgün İldir, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü - Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler, Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 165; Baki Kuru, “Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı Hakkında Görüş ve Öneriler”, 2010, 6(16), Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, s. 243; Taşpolat-Tuğsavul, Arabuluculuk, s. 184; Ersin Erdoğan ve Büşra Cömert, “Arabuluculuk Sonunda Hazırlanan Anlaşma Belgesinin Hukuki Niteliği ve Anlaşma Belgesine Karşı Başvurulacak Hukuki Çareler”, 2018, 13(138), Terazi Hukuk Dergisi, s. 34; Cengiz Topel Çelikoğlu, “6325 Sayılı HUAK’a göre Arabuluculuk Yoluna Başvurulması ve Çözüm Anlaşmasının Mahkeme ve İcra Usulleri İle İlişkisi” in Emel Hanağası ve Mustafa Göksu (eds.), Ejder Yılmaz’a Armağan, Cilt 1, Yetkin Yayınevi, 2014, s. 709; Melis Taşpolat-Tuğsavul, “Arabuluculuk Faaliyeti Sonunda Varılan Anlaşmanın Hukuki Niteliği”, 2019, (1), Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 345.

¹⁹ Ekmekçi, Özekes, Atalı ve Seven, s. 108.

²⁰ Ekmekçi, Özekes, Atalı ve Seven, s. 108.

²¹ Kekeç, s. 200.

²² Yavuz Alangoya, Kamil Yıldırım ve Nevhis Deren-Yıldırım, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Bası, Beta Yayınevi, 2011, s. 175.

çıkması halinde maddi hukuk işlemi olarak kabul edilir²³. Hukuki işlemin etkilerini birden fazla hukuk alanında göstermesi halinde ise doğrudan etkisini ağırlıklı olarak gösterdiği hukuk alanı dikkate alınır²⁴. Arabuluculuk sözleşmesinin hangi hukuk dalına ait olduğunun tespit edilmesinde, tarafların o sözleşmeyi kurmak için açıkladıkları irade beyanları ile ortaya çıkmasını istedikleri hukuki sonucun doğrudan etkisini göstereceği hukuk alanı dikkate alınmalıdır. Bu anlamda arabuluculuk faaliyeti sonunda tarafların kapsamını serbestçe belirleyerek üzerinde anlaştıkları arabuluculuk sözleşmesi, her ne kadar sözleşmede anlaşılan hususlarda taraflarca dava açılmaması²⁵ (HUAK mad. 18/5) şeklinde usul hukuku²⁶ alanında etki oluştursa da hem tarafların ortaya çıkmasını istedikleri sonuç maddi hukuk alanında olduğundan hem de kuruluş ve etkileri bakımından kural olarak maddi hukuk işlemi olduğundan, maddi hukuk anlamında bir sulh sözleşmesi²⁷ olarak kabul edilmelidir²⁸. Bu

²³ Necip Kocayusufpaşaoğlu, Hüseyin Hatemi, Rona Serozan ve Abdülkadir Arpacı, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 7. Bası, Filiz Yayınevi, 2017, s. 87-88; Mustafa Ertürk, Arabuluculuk Sözleşmesi, Adalet Yayınları, 2019, s. 104.

²⁴ Abdurrahim Karşlı, Medeni Usul Hukukunda Usuli İşlemler, Kudret Basım, 2001, s. 126; Güray Erdönmez, “Usul İşlemleri” in Hakan Pekcanitez, Muhammet Özekes, Mine Akkan ve Hülya Taş Korkmaz (eds.), Pekcanitez Usul-Medeni Usul Hukuku, 15. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 437.

²⁵ Arabuluculuk faaliyeti sonucunda, üzerinde anlaşılan hususlar hakkında taraflarca dava açılmayacağına ilişkin düzenlemenin hak arama özgürlüğüne aykırı olduğu ve aslında bir temenni hükmü dahi sayılması zor, hukuken anlamlı olmayan ve temel usul hukuku bilgisiyle dahi anlaşılamayacak bir hüküm olduğuna ilişkin bkz., Ekmekçi, Özekes, Atalı ve Seven, s. 113-115.

²⁶ Mine Akkan, “Arabuluculuk Faaliyeti Sonucunda Anlaşılan Hususlarda Dava Açma Yasağı ve Sonuçları”, 2018, 20(2), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 16.

²⁷ TBK’nda sulh sözleşmesini oluşturan unsurların, kısmen veya tamamen kanunun öngördüğü sözleşme tiplerinde hiçbirisinde bulunmaması sebebiyle mahkeme dışı sulh sözleşmesi, kendine özgü yapısı olan (sui generis) bir sözleşmedir. bkz., Cevdet Yavuz, Faruk Acar ve Burak Özen, Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 8. Bası, Beta Yayınevi, 2009, s. 24; Haluk Tandoğan, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Cilt 1, 6. Bası, Vedat Kitapçılık, 2008, s. 13.

²⁸ C. Mark Baker ve Arif Hyder Ali, “Cross-Comparison on Institutional Mediation Rules”, 2002, 57(2), Dispute Resolution Journal, s. 77; Erdoğan ve Cömert, s. 34; Çelikoğlu, s. 707; Dür, s. 365; Kıyak, s. 532; Sibel Özel, “Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi: Singapur Konvansiyonu”, 2019, 25(2), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, s. 1193; Arabuluculuk sözleşmesinin hukuki niteliğinin “sulh benzeri bir sözleşme” olduğu yönünde bkz., Taşpolat-Tuğsavul, Arabuluculuk, s. 101; Sulh sözleşmesinin varlığı için, tarafların uyuşmazlık konusu üzerinde karşılıklı tavizlerde bulunmaları bir şart olarak aranırken; arabuluculuk sözleşmesinde her zaman iki tarafın fedakârlıkta bulunması söz konusu olamayabilir zira sadece bir tarafın fedakârlığı ile de gerçekleşebilir. bkz., İldır, s. 167, 168.

açından arabuluculuk sonunda varılan anlaşma tüm sözleşmeler için aranan TBK genel hükümlerde yer alan geçerlilik şartları²⁹, özellikle kesin hükümsüzlük hâlleri (TBK mad. 27), aşırı yararlanma hâli (TBK mad. 28), yanılma, aldatma ve korkutma gibi irade bozuklukları hâllerine ilişkin hükümler (TBK.m. 30-39) arabuluculuk sözleşmesi hakkında uygulama alanı bulacaktır³⁰.

Arabuluculuk faaliyetinde, normalde uyuşmazlığın iki tarafı varsa da ticaret hukuku başta olmak üzere özellikle denizcilik, sigorta ve inşaat hukukuna ilişkin alanlarda karmaşık ticari ilişkiler sebebiyle birden çok tarafın doğrudan ya da dolaylı olarak söz konusu ilişkiler içinde yer aldığı görülmektedir³¹. Örneğin uluslararası ölçekli inşaat projelerinde olduğu gibi yabancılık unsuru bulunan hukuki ilişkilerde, çoğu kez farklı ülkelerden şirketlerin taraf oldukları birbirinden hukuken bağımsız bulunan birçok sözleşmenin meydana getirdiği bir sözleşme ağı söz konusu olduğunda; işveren ile mimar, mühendis ve yüklenici arasında hukuken birbirinden ayrı sözleşmeler akdedilirken; yüklenici, işverenle yaptığı sözleşmeden bağımsız olarak, alt yüklenicilerle de sözleşmeler akdeder ve tüm bu sözleşmelerin hukuken birbirinden bağımsız olmasının sonucu olarak, bu sözleşmelerin herhangi birinden kaynaklanan bir uyuşmazlık farklı davaların açılmasına neden olacak dalgalanma etkisi ortaya çıkarır³². Böyle bir durumda arabuluculuk faaliyetine başvurulması halinde, arabuluculuk faaliyeti sonunda varılan anlaşmanın kapsamının taraflarca belirlenmesi kuralı gereğince (HUAK mad. 18/1), tarafların arabuluculuk sözleşmesinde üçüncü kişi lehine edim yükümlülüğü öngörmeleri söz konusu olabilmektedir. Anayasa³³ mad. 48/1 ve TBK mad. 26/1 hükümlerinde

²⁹ M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 15. Bası, Vedat Kitapçılık, 2020, s. 81 vd.; Dür, s. 364.

³⁰ Seda Özümücü, Uzak Doğu'da Arabuluculuk Anlayışı İle Türk Hukuk Sisteminde Arabuluculuk Kurumuna Genel Bir Bakış, On İki Levha Yayıncılık, 2011, s. 346; Mustafa Özbek, "Avrupa'da Arabuluculuğun İlkeleri ve Uygulanması" in Hüseyin Hatemi (Ed.), Özer Seliçi'ye Armağan, 2006, s. 463; Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 1263; Taşpolat-Tuğsavul, Arabuluculuk, s. 204; Dür, s. 364, 380; Çelikoğlu, s. 709; Erdoğan ve Cömert, s. 39 vd.; Onur İlhan, Arabuluculuk Sözleşmesi, Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 253, 254; Kıyak, s. 529; İrade bozuklukları, anlaşma belgesinin sahte olması, anlaşmanın geçersizliği, anlaşma hükümlerinin yorumuna ihtiyaç duyulması, icra edilebilir bir anlaşma bulunmaması gibi hâllerde arabuluculuk sözleşmesinde üzerinde anlaşılan hususlarda dava açılması ve bu hususların mahkemece incelenip karara bağlanması mümkündür. bkz., Akkan, s. 21 vd.

³¹ Michael F. Hoellering, "International Arbitration Agreements: A Look Behind the Scenes", 1998, 53(4), Dispute Resolution Journal, s. 64 vd.

³² Emre Esen, Uluslararası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilere Teşmili, Beta Yayıncılık, 2008, s. 2

³³ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (RG. T. 20.10.1982, S. 17844).

korunan sözleşme özgürlüğü³⁴ gereğince, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleme hakkına sahip olan taraflar, üçüncü kişi lehine arabuluculuk sözleşmesi akdedebilecekleri gibi geciktirici ya da bozucu şarta bağlı olarak da arabuluculuk sözleşmesi akdedebilirler. Zira uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak arabuluculuk faaliyetinden beklenen, tarafların anlaşarak kapsamını belirledikleri bir sözleşme ile sulh olmaları ve uyuşmazlığı sona erdirmeleridir.

II. ŞARTA BAĞLI ARABULUCUK ŞÖZLEŞMESİ

Arabuluculuk faaliyeti sonunda tarafların kapsamını serbestçe belirleyerek üzerinde anlaştıkları arabuluculuk sözleşmesi, maddi hukuk anlamında bir sulh sözleşmesi olarak kabul edildiğinden³⁵; doktrinde arabuluculuk sözleşmesinin dava açılmadan gerçekleştirilmesi halinde mahkeme dışı sulh³⁶, dava açıldıktan sonra gerçekleştirilmesi halinde de mahkeme içi sulh niteliğinde olduğu kabul edilmektedir³⁷. Tarafların mahkeme dışında yapacakları sulh, kuruluş ve etkileri bakımından kural olarak maddi hukuk işlemi olduğundan ve borçlar hukukunun alanına girdiğinden Hukuk Muhakemeleri Kanunu³⁸ (HMK) mad. 313-315 hükümlerine değil³⁹; TBK genel hükümlerde yer alan hükümlere tabi olacaktır⁴⁰. Görülmekte olan bir davada, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla, mahkeme huzurunda yapmış oldukları sulh sözleşmesi ise HMK mad. 313-315 hükümlerindeki düzenlemelere tabidir.

Görülmekte olan bir davada hüküm kesinleşinceye kadar, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla,

³⁴ Şahin Akıncı, Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, 11. Bası, Sayram Yayıncılık, 2019, s. 12; Oğuzman ve Öz, s. 23; Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Bası, Yetkin Yayıncılık, 2020, s. 339.

³⁵ bkz. yuk., s. 6, dn. 27.

³⁶ İbrahim Özbay, s. 135 “Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Tutanağının İlam Niteliği”, 2004, 8(3-4), AÜEHFD, s. 395, 396; İldır, s. 166

³⁷ Baki Kuru, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku (Ders Kitabı), 2. Bası, Yetkin Yayınevi, 2018, s. 406 vd.; Taşpolat-Tuğsavul, Arabuluculuk, s. 190; Çelikoğlu, s. 707.

³⁸ RG. T. 04.02.2011, S. 27836

³⁹ Murat Atalı, “Karar ve Hüküm” in Hakan Pekcanitez, Muhammet Özekes, Mine Akkan, Hülya Taş Korkmaz (eds), Pekcanitez Usul-Medeni Usul Hukuku, 15. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 2033-2034; Kuru, Medeni Usul Hukuku, s. 406.

⁴⁰ Dür, s. 364; İlhan, s. 253, 254

mahkeme huzurunda yapmış oldukları sulh sözleşmesinin, şarta bağlı olarak yapılabileceğini HMK mad. 313/4 hükmü açıkça düzenlemiştir. Sulh, ilgili bulunduğu davayı sona erdirir ve kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur. Mahkeme, taraflar sulhe göre karar verilmesini isterlerse, sulh sözleşmesine göre; sulhe göre karar verilmesini istemezlerse, karar verilmesine yer olmadığına karar verir (HMK mad. 315/1). HMK 315 madde gerekçesinde, davaya son veren bir usul sözleşmesi olan mahkeme içi sulhün, mahkemece bir hüküm verilmesine gerek kalmaksızın davayı sona erdireceği; tarafların sulh sözleşmesi yapmaları durumunda, mahkemenin “esas hakkında bir karar verilmesine yer olmadığına” ya da “sulh sebebiyle, hüküm verilmesine yer olmadığına” karar vereceği; mahkeme huzurunda gerçekleşen sulhün kesin hüküm gibi hukuki sonuçlara sahip olacağı; sulhün şarta bağlı olarak yapılmış olmasının da yargılamanın kesin hükümle sona ermiş sayılmasına engel olmayacağı, mahkeme içi sulh ile, davaya konu olan uyuşmazlığın, aynı konuda aynı sebebe dayanan yeni bir davanın görülmesine imkan vermeyecek şekilde kesin hükme benzer şekilde ortadan kaldırılmış olacağı belirtilmektedir⁴¹. Yani mahkeme huzurunda yapılan sulh davayı kendiliğinden sona erdirdiğinden mahkemenin bu sonucun ortaya çıkmasını sağlamak için ayrıca bir hüküm vermesine de gerek yoktur⁴². Bu bakımdan mahkemenin vereceği “esas

⁴¹ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574), HMK gerekçe mad. 317, s. 93, <<https://kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamaları/Kanunlasan/2011Yili/kanmetni/6100ss.pdf>> Erişim Tarihi 7 Nisan 2021.

⁴² Sabri Şakir Ansay, “Sulh”, 1943, 1(2), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 205-206; Benzer yönde, mahkeme içi sulh ile davanın mahkeme tarafından ayrıca bir hüküm verilmeksizin kendiliğinden sona ereceğine ilişkin bkz., Ergun Önen, Medeni Yargılama Hukukunda Sulh, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınlarından No: 299, 1972, s. 139; Dava konusu uyuşmazlığın sulh ile değil de sulh sonrasında verilen mahkeme kararı neticesinde sona erdiğinin kabul edilmesi halinde, mahkemece verilen karar basit bir formalite işlemi olmayıp, davayı sona erdiren ilam olacağından zaten İİK mad. 24 vd. hükümlerine göre icrası gerçekleşecekken; İİK mad. 38 hükmü ile mahkeme huzurunda yapılan sulhlerin ilam niteliğinde bir belge olduğunun ayrıca düzenlemesi neticesinde sulhün bir mahkeme kararına gerek olmaksızın davayı sona erdirdiğinin anlaşılması gerektiği yönünde bkz., Önen, s. 96; Süha Tanrıver, “Mahkeme Huzurunda Yapılan Sulhler”, 1994, 49(1), AÜSBFD, s.345; Saim Üstündağ, Medenî Yargılama Hukuku, Cilt 1-2, 2000, s. 578; Nedim Meriç, Medenî Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi (Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümleri Çerçevesinde), Yetkin Yayıncılık, 2011, s. 209; Leyla Akyol-Aslan, “Dava Konusu Dışında Kalan Hususların Sulhun Kapsamına Dâhil Edilmesi (HMK md. 313/3)” in Emel Hanağası ve Mustafa Göksu (eds), Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan, Cilt 1, Yetkin Yayıncılık, 2014, s. 192; Davaya son veren taraf işlemleriyle kesin hüküm kurumunun bağdaştırmanın olanaklı olmadığı ve davanın bizatihi taraf işlemiyle sona erdiği hallerde kesin hüküm kavramından söz edilemeyeceği ve davaya son veren taraf işlemlerinin davayı doğrudan doğruya sona erdirdiği hakkında bkz., Kudret Aslan, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun “Davaya Son Veren Taraf İşlemleri”ne İlişkin Hükümleri Hakkında Düşünceler” in Emel Hanağası ve

hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı” davanın sulh nedeniyle konusuz kaldığını tespitten öte bir anlam taşımayacaktır⁴³. Dolayısıyla ortada bir mahkeme kararı olmadığından bu karara karşı kanun yollarına başvurulması da söz konusu olmayacaktır⁴⁴. Böylece mahkeme huzurunda yapılan sulhun şekli kesin hükme benzer sonuçlarından⁴⁵ bahsedilecek ve sulhe karşı kanun yoluna gidilemeyecektir⁴⁶.

Madde gerekçesinde kesin hükme benzer şekilde o dava konusu uyuşmazlığı ortadan kaldıracığı ve madde metninde kesin hüküm gibi sonuç doğuracağı belirtilmesi önemlidir. Zira burada sulh sözleşmesinin kesin hüküm teşkil etmesinden değil kesin hükme ilişkin sonuçları doğuracağından bahsedilmektedir. Bu bakımdan HMK ilgili maddesi ve hükümet gerekçesi de dikkate alınarak Türk hukuku bakımından mahkeme içi şartta bağlı sulhun kesin

Mustafa Göksu (eds), Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan, Cilt 1, Yetkin Yayıncılık, 2014, s. 331, 364; Aksi yönde, davanın doğrudan doğruya sulh ile değil, sulhün esas alınması suretiyle mahkemenin vereceği hüküm ile sona ereceğine ilişkin bkz., Kuru, Medeni Usul Hukuku, s. 401; Tarafların sulh anlaşmasına göre karar verilmesini istedikleri durumda davanın mahkemenin esasa ilişkin nihai kararı ile sona ereceği ve bu karara karşı kanun yoluna başvurma mümkün olduğu yönünde bkz., Atalı, s. 2036; Tarafların şartta bağlı sulhe göre karar verilmesini istemeleri durumunda, davayı sona erdiren sulh sözleşmesi mi yoksa mahkeme hükmü mü olacağı hususunda madde gerekçesinde açıklık olmadığından, bu durumda davayı sona erdiren mahkeme kararı olması gerektiği ve mahkeme hükmünün şartta bağlı olmamasına aykırılık sebebiyle, sulhun şartta bağlı olarak yapılması durumunda, tarafların mahkemeden sulhe göre karar verilmesini isteyemeyecekleri yönünde madde metninde düzenleme yapılması gerektiği yönünde bkz., Cenk Akil, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Sulh ve Sulh Yoluyla Şarta Bağlı Hüküm Verilip Verilemeyeceği Meselesi”, 2012, 16(4), Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 14.

⁴³ Süha Tanrıver, İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi, Yetkin Yayınları, 1996, s. 97.

⁴⁴ Ansay, s. 206.

⁴⁵ Maddi anlamda kesin hükme ilişkin sonuçlar doğurması; dava sebebi dava konusu ve tarafları aynı olan yeni bir dava içindir. Buna karşılık yeni davanın konusu, sebebi ve tarafları farklı ise sulh üzerine verilen mahkeme kararı yeni davanın görülmesine engel teşkil etmez, taraflar arasında kesin delil teşkil eder. bkz., Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt 4, 6. Bası, Beta Yayınevi, 2001, s. 3765.

⁴⁶ Mahkeme huzurunda yapılan sulh şekli kesin hükme benzer sonuçlar meydana getireceğinden, sulhe karşı kanun yoluna gidilemeyecektir. Zira bu durum HMK mad. 314 hükmüne 22.07.2020 tarihinde eklenen 2 ve 3. fıkralar ile; sulhun hükmün verilmesinden sonra yapılması halinde, taraflarca kanun yoluna başvurulmuş olsa dahi, dosyanın kanun yolu incelemesine gönderilmeyeceği ve ilk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesince sulh doğrultusunda ek karar verileceği; dosyanın temyiz incelemesine gönderilmesinden sonra yapılmışsa da Yargıtay’ın temyiz incelemesi yapılmaksızın dosyayı sulh hususunda ek karar verilmek üzere hükmü veren mahkemeye göndermesi şeklinde düzenlenmiştir. bkz., 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (RG. T. 28.07.2020, S. 31199).

hüküm olmadığı⁴⁷, kesin hüküm gibi kesin hükme benzer sonuçlar meydana getirdiği dikkate alındığında; hükmün sonuç kısmında, taleplerden her biri hakkında verilen hüküm ile taraflara yüklenen borçların ve tanınan hakların, açık bir şekilde, şüphe ve tereddüte yer vermeksizin belirtilmesi gerekliliği (HMK mad. 297/2) gerekçe gösterilerek Türk Hukukunda şarta bağlı hüküm verilemeyeceği yönündeki doktrin ve uygulamadaki hakim görüşe⁴⁸ aykırı bir durum söz konusu olmadığı görülecektir.

Hem mahkeme dışı sulh sözleşmelerinin hem de mahkeme huzurunda yapılan sulh sözleşmelerinin bütünüyle ya da içerdiği münferit edimler yönünden geciktirici ya da bozucu şarta bağlı olarak yapılabileceği konusunda şüphe yoktur⁴⁹. Dolayısıyla sözleşmenin hüküm ifade etmesinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bilinmeyen bir olguya⁵⁰ bağlandığı, geciktirici şarta bağlı sözleşmeler için geçerli olan; aksi kararlaştırılmadıkça şartın gerçekleştiği andan başlayarak sözleşmenin hüküm ifade etmesi kuralı (TBK m. 170), sulh sözleşmeleri bakımından da uygulama alanı bulabilecek ve geciktirici şarta bağlı hukuki işlemin hüküm ve sonuçları, ancak şartın gerçekleşmesi anında meydana geleceği için geciktirici şarta bağlı sulh sözleşmelerinin icrası da ancak şartın gerçekleşmesi anında talep edilebilecektir⁵¹. Diğer yünden, hüküm ve sonuçlarını doğurmaya başlamış geçerli bir hukukî işlemin, sona ermesinin gelecekteki belirsiz bir olguya bağlandığı bozucu şarta bağlı sözleşmeler⁵² bakımından geçerli olan; söz konusu bozucu şart gerçekleşene

⁴⁷ Sadece mahkemeler tarafından verilen hükümlerin maddi anlamda kesinliğe elverişli olduğu yönünde bkz., Önen, s. 97.

⁴⁸ Kuru, Hukuk Muhakemeleri, s. 3759; Süha Tanrıver, “Şarta Bağlı Hüküm Kavramı ve Verilip Verilemeyeceği Sorunu”, 1998, 19(4), Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, s. 49; Yargıtay, 21. HD. E. 2005/13608, K. 2006/243, T. 24.01.2006, <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi 7 Nisan 2021; Yargıtay, 10. HD. 2453/2775, T. 03.03.2011, <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi 7 Nisan 2021; Aksi yönde, şarta bağlı hüküm kurulamayacağı şeklinde açık bir kanun hükmü olmadığına ilişkin bkz., İlhan Postacıoğlu, “Şarta Muallak Hüküm”, 1941, 2, Adalet Dergisi, s. 114-115.

⁴⁹ Tanrıver, İlamlı İcra Takibi, s. 101; Önen, s. 60; Kuru, Hukuk Muhakemeleri, s. 3752; İlhan Ulusan, Maddi Hukuk ve Usul Hukuku Bakımından Sulh Sözleşmesi, 1971, s. 40.

⁵⁰ Oğuzman ve Öz, s. 508; Eren, s. 1289.

⁵¹ Tanrıver, İlamlı İcra Takibi, s. 102; Önen, s. 159; Ulusan, s. 54.

⁵² Kenan Tunçomağ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1, 1968, s. 548; Eren, s. 1305; Ahmet M. Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22. Bası, Turhan Yayınevi, 2018, s. 968; Pierre Tercier, Pascal Pichonnaz ve Murat Develioğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, On İki Levha Yayıncılık, 2016, s. 286; Sinan Okur, “Roma, Türk-İsviçre ve Avrupa Sözleşme Hukukunda Koşul (Şart) Kavramı ve Hukuki Sonuçları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, 2019, 14(1), Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 75.

kadar sözleşmenin varlığını sürdüreceği, bozucu şart gerçekleştiğinde sözleşmenin ortadan kalkacağı ve aksine bir düzenleme kararlaştırılmamışsa veya işin niteliği gerektirmiyorsa da bozucu şart ile sözleşmenin sona ermesinin geçmişe etkili olmayacağı düzenlemeleri (TBK mad. 173-176) bozucu şarta bağlı sulh sözleşmeleri bakımından da geçerli olacaktır. Bu durumda bozucu şartın gerçekleşmesine engel olma veya gerçekleşmesinin sağlanmasının aksi sonuç meydana getirmesi ancak dürüstlük kuralına aykırı şekilde engelleme yapılmış olmasına bağlı olacaktır⁵³.

Arabuluculuk faaliyeti sonunda tarafların üzerinde anlaştığı arabuluculuk sözleşmesinin; mevcut bir hukuki ilişkiyle alakalı uyuşmazlık veya tereddütlerin karşılıklı fedakarlıklarda bulunmak suretiyle giderilmesi⁵⁴ anlamına gelen sulh sözleşmesi ile birçok yönden benzerlik gösterdiği görülmektedir⁵⁵. Zira hakimin ön inceleme safhasında, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği davalarda onları sulhe teşvik görev ve yetkisi yanında aynı zamanda arabuluculuğa teşvik görev ve yetkisi vardır (HMK m. 137/1 ve 140/2) ve tarafların birlikte arabulucuya başvuracaklarını beyan etmeleri halinde yargılama, mahkemece üç ayı geçmemek üzere ertelenir ve bu süre, tarafların birlikte başvurusu üzerine üç aya kadar uzatılabilir (HUAK m. 15/5). Arabuluculuk faaliyeti ile arabulucudan beklenenin de tarafları sulh etmek olduğu açıktır.

HUAK'nda arabuluculuk faaliyeti sonunda yapılan anlaşmanın şarta bağlı olarak yapılmasına ilişkin herhangi bir hüküm mevcut olmamakla beraber, tarafların arabuluculuk faaliyeti sonunda varılan anlaşmanın kapsamını kendilerinin belirleyecekleri HUAK mad. 18/1 hükmünde açıkça düzenlenmiştir. Sözleşme özgürlüğü; herhangi bir sözleşme yapıp yapmama, istenilen tip ve içerikte bir sözleşme yapma, sözleşmenin karşı tarafını seçme ve kurulmuş olan bir sözleşmeyi ortadan kaldırma özgürlüklerini kendi içinde barındırmaktadır⁵⁶. Bu açıdan sözleşmenin içeriğini düzenleme

⁵³ Eren, s. 1307-1308; Kılıçoğlu, s. 975-976; Okur, s. 88-89.

⁵⁴ Önen, s. 23; Ulusan, s. 9.

⁵⁵ Sulh görüşmeleri sırasında yapılan ikrarın tarafları bağlamayacağına ilişkin HMK mad. 188/3 hükmü ile, arabuluculuk faaliyeti sırasında, taraflarca ileri sürülen öneri, herhangi bir vakıa ya da iddianın kabulüne ilişkin tarafların, arabulucunun veya arabuluculuğa katılanlar da dahil olmak üzere üçüncü bir kişinin, uyuşmazlıkla ilgili olarak hukuk davası açıldığında ya da tahkime başvurulduğunda söz konusu beyan veya belgeleri delil olarak ileri süremeyeceği ve bunlar hakkında tanıklık yapamayacağına ilişkin HUAK m. 5/1 hükmü benzer düzenlemelerdir.

⁵⁶ Eren, s. 18.

özgürlüğü, taraflara sözleşmedeki edimlerin miktarını, konusunu, süre ve tarzını özgürce belirleme hakkı vermektedir⁵⁷. Şart (koşul) ise sözleşme özgürlüğünü gerçekleştiririnin en önemli araçlarından biri olarak kabul edilmektedir⁵⁸. Dolayısıyla mahkeme huzurunda yapılan sulhlerin şarta bağlı olarak yapılabileceğinin açıkça HMK’unda düzenlenmiş olması da dikkate alındığında arabuluculuk faaliyeti sonunda varılan anlaşmanın da şarta bağlı olarak yapılabilmesi mümkündür⁵⁹.

III. ÜÇÜNCÜ KİŞİ LEHİNE ARABULUCULUK SÖZLEŞMESİ

Üçüncü kişi lehine sözleşmede, üçüncü kişiye bir edimi yerine getirmeyi taahhüt eden bir taraf (*vadeden-promittent*), bu taahhüdü şart koşan alacaklı karşı taraf (*vaadettiren-promisser*) ve lehine edim yükümlülüğü altına girilen üçüncü kişi (lehdar) olmak üzere üç ayrı kişi söz konusudur⁶⁰. Üçüncü kişi yararına sözleşmede lehdar, sözleşmeden doğan alacak hakkından yararlanan kişi olmakla birlikte sözleşmenin akdedilmesine taraf olarak katılmadığından⁶¹; onun iradesi bu sözleşmenin kurulmasında hiçbir rol oynamadığı gibi sözleşmenin kurulması için lehdarın bilgisi de aranmamaktadır⁶². Zira üçüncü kişi yararına sözleşme kurulduğu anda üçüncü kişinin mevcut veya belirlenmiş olması gerekli olmadığından; sadece belirlenebilir olması, sözleşmenin kurulması için yeterlidir⁶³.

Üçüncü kişi yararına sözleşme, bağımsız bir sözleşme türü oluşturmayıp, genellikle kanunda düzenlenmiş veya karma ya da sui generis bir sözleşmenin üçüncü kişi yararına sözleşme oluşturacak şekilde yapılmasını içeren

⁵⁷ Eren, s. 357.

⁵⁸ Okur, s. 91; Eren, s. 1290.

⁵⁹ “Bir diğer husus, şarta bağlı arabuluculuk uzlaşma olmaz mı? Herhalde olabilir.”, bkz., Oğuz Atalay, “Tasarı Üzerine Genel Tartışma ve Değerlendirme” in Muhammet Özkes (Ed.), Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı VI, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 150, 2008, s. 286; Büyükaş, s. 258.

⁶⁰ Andrea Meier ve Anna Lea Setz, “Arbitration Clauses in Third Party Beneficiary Contracts – Who May and Who Must Arbitrate?”, 2016, 34(1), ASA Bulletin, Kluwer Law International, s. 64’den Krauskopf, Der Vertrag zugunsten Dritter, Freiburg 2000, N 13 et seqq. Gauch/Schlupe/Schmid/Emmenegger, N 3878; Oğuzman ve Öz, s. 442; Şener Akyol, Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, 2008, s. 10.

⁶¹ Eren, s. 1268.

⁶² Akyol, s.100.

⁶³ Oğuzman ve Öz, s. 454; Akyol, s. 100.

bir hüküm (*clause*) ile meydana gelmektedir⁶⁴. Sözleşmeden doğan borç ilişkilerinin nisbî karakterinin en önemli istisnalarından biri olan üçüncü kişi yararına sözleşme kurumunun⁶⁵ başta gelen özelliği; üçüncü kişiye, tarafı olmadığı bir sözleşmeden dolayı sadece alacak hakkı kazanma imkânı tanınması ancak üçüncü kişinin, tarafı olmadığı bir sözleşmeden dolayı borç altına sokulamamasını ifade eden “*üçüncü kişi zararına sözleşme yasağı*”dır⁶⁶. Üçüncü kişi yararına sözleşmede edime konu oluşturabilecek her tür yapma, yapmama ve verme taahhüdü sözleşmenin konusunu teşkil edebilir⁶⁷.

Hem mahkeme içi hem de mahkeme dışı sulh sözleşmelerinde, üçüncü kişi lehine konulan hükümlerin geçerli olduğu⁶⁸ dikkate alındığında; arabuluculuk faaliyeti sonunda varılan ve temeli sulhe dayanan arabuluculuk sözleşmesi kapsamının da taraflarca belirlenmesi kuralı (HUAK mad. 18/1) gereğince, tarafların arabuluculuk sözleşmesinde üçüncü kişi lehine bir edim yükümlülüğü kararlaştırmaları mümkündür⁶⁹. Mahkeme önünde yapılan sulh ile, davaya ve sulhun yapılmasına katılmamış olan üçüncü kişiler lehine birtakım edimlerin ifası kararlaştırılması halinde, üçüncü kişi lehine yapılan sulhten bahsedilebilmektedir⁷⁰. Mahkeme huzurunda yapılan üçüncü kişi lehine sulhler bakımından uygulama alanı bulacak genel düzenleme ise TBK mad. 129 hükmündeki üçüncü kişi yararına sözleşme madde başlıklı düzenlemedir. TBK mad. 129 hükmünde üçüncü kişi yararına eksik sözleşme ve üçüncü kişi yararına tam sözleşme ayırımının yapıldığı görülmektedir. Bu ayırımın hareket noktası üçüncü kişinin, edim yükümlülüğü altına girerken ifayı talep hakkına sahip olup olmamasıdır. TBK mad. 129 hükmü eksik üçüncü kişi yararına sözleşme ve tam üçüncü kişi yararına sözleşme bakımından arabuluculuk sözleşmesi hakkında da uygulama alanı bulacaktır.

Üçüncü kişi yararına sözleşmede belirlenen edim yükümlülüğü, bunu içeren sözleşmeye ilişkin şekil şartına bağlı olacağından; şayet bu sözleşme herhangi bir şekilde bağlı değilse, şekilsiz olarak yapılması geçerliliğini

⁶⁴ Oğuzman ve Öz, s. 450.

⁶⁵ Eren, s. 1267.

⁶⁶ Oğuzman ve Öz, s. 451; Eren, s. 1269.

⁶⁷ Oğuzman ve Öz, s. 453; Akyol, s. 14.

⁶⁸ Y. 4. HD. 6879/3908, T. 10.06.1957, bkz., Fahreddin Öztürk, Osman Eruluç, Adil Akcollu ve Ali Şentürk, Temyiz Mahkemesi Dördüncü Hukuk Dairesi Emsal Kararları, 1959, s. 450.

⁶⁹ Büyükkay, s. 270.

⁷⁰ Önen, s. 85.

etkilemeyecektir⁷¹. Bu bakımdan arabuluculuk sözleşmesine taraflarca, üçüncü kişi lehine bir edim yükümlülüğü konulmak istendiğinde, arabuluculuk sözleşmesinin yazılı şekil şartına bağlı olması (HUAK mad. 18/1) sebebiyle söz konusu üçüncü kişi lehine öngörülen hükmün de geçerli olabilmesi için yazılı olması ve taraflarca imzalanması gerekmektedir.

TBK mad. 129/1 hükmünde, kendi adına sözleşme yapan kişi, sözleşmeye üçüncü kişi lehine bir edim yükümlülüğü koydurmuşsa, edimin üçüncü kişiye ifa edilmesini isteyebilir demek suretiyle kanun kural olarak “*üçüncü kişi yararına eksik sözleşme*”yi düzenlerken; TBK mad. 129/2 hükmü ise “*üçüncü kişi yararına tam sözleşme*”nin varlığının ne zaman kabul edileceğini düzenlemektedir⁷². Buna göre; kendi adına sözleşme yapan kişi, sözleşmeye üçüncü kişi yararına bir edim yükümlülüğü koydurmuşsa, edimin üçüncü kişiye ifa edilmesini isteyebilir. Üçüncü kişi veya üçüncü kişiye halef olanlar da tarafların amacına veya örf ve adete uygun düştüğü takdirde edimin ifasını isteyebilirler. Bu durumda, üçüncü kişi veya ona halef olanlar bu hakkı kullanmak istediklerini borçluya bildirdikten sonra, alacaklı borçluyu ibra edemeyeceği gibi, borcun nitelik ve kapsamını da değiştiremez. Tam üçüncü kişi lehine sözleşmeden bahsedebilmek için, üçüncü kişinin ifayı isteyebileceğinin sözleşmede kararlaştırılması ya da taraf iradelerinin yorumundan bu sonuca ulaşılması⁷³ ya da sözleşmenin yorumundan bu sonuca ulaşılabilmesi halinde, üçüncü kişinin, edimi yükümlülük altına girene doğrudan başvurma hakkı tanınmasının örf ve adet gereği olması⁷⁴ veya kanunda⁷⁵ özel olarak üçüncü

⁷¹ Akyol, s. 95; Eren, s. 1270-1271.

⁷² Oğuzman ve Öz, s. 445.

⁷³ Akyol, s. 25-26; Eren, s. 1273; Oğuzman ve Öz, s. 445; “...*Üçüncü kişiler yararına yapılan sözleşmelerin eksik ya da tam olup olmadığının tespitinde, sözleşmede bu yönde açık bir hüküm ya da anlatımın olması, bu yönde bir açıklık olmaması halinde ise sözleşme hükümlerinin amaçsal yorum ile değerlendirilmesi gerekmektedir.*”, bkz., Yargıtay 11. HD. E. 13448/2016, K. 5013/2018, T. 09.07.2018, <<https://www.lexpera.com.tr>> Erişim Tarihi 7 Nisan 2021.

⁷⁴ İfa yardımcılarına karşı bahşiş kararlaştırılması halinde, onların, hizmetten yararlanana karşı doğrudan talep hakkı vermesi; kiracı ve kiralayan arasında kapıcı ücreti ödenmesine ilişkin sözleşmeler; büyükannenin oğlunun dul karısına, torunlarının tahsil ve terbiyesi için aylık belli bir miktar para vermeyi taahhüt etmesi halinde, çocuklar yararına doğan talep hakkı; ömür boyu gelir ve ölünceye kadar bakma sözleşmeleri sözleşmelerinde üçüncü kişinin doğrudan talep hakkı olması gibi örf ve adet gereği üçüncü kişi yararına sayılma örnekleri için bkz., Akyol, s. 38-40.

⁷⁵ TBK m. 130 hükmünde, işçiler yararına işverenin yaptırdığı hukuki sorumluluk sigortalarında işçinin doğrudan sigorta şirketine karşı talep hakkı kazanması, TTK m. 1478 hükmünde, sorumluluk sigortasında, zarar görenin uğradığı zararın sigorta bedeline kadar

kişi lehine tam sözleşme olarak düzenlenmesi gereklidir.

Mahkeme huzurunda yapılan sulhte, üçüncü kişinin, kendisi lehine öngörülen edimlerin ifasını talep edebileceğinin açıkça belirtilmesi gerektiği; örf ve adete göre, tam üçüncü kişi lehine sözleşmenin varlığının belirlenmesinin sulh sözleşmeleri bakımından uygulanamayacağı⁷⁶ dikkate alınarak, arabuluculuk sözleşmesinin de ilam niteliğinde belge sayılması (HUAK mad. 18/2,4) özelliği dolayısıyla arabuluculuk sözleşmesinde de üçüncü kişinin, kendisi lehine öngörülen edimlerin ifasını talep edebileceğinin açıkça belirtilmesi gerekir.

Üçüncü kişi lehine eksik sözleşmede, üçüncü kişi edimin ifasını sulhün taraflarından bağımsız olarak isteme hakkına sahip değildir⁷⁷. Söz konusu üçüncü kişi, kendi lehine sulh sözleşmesinde öngörülmüş edimlerin ifasını isteyemeyeceğinden, eksik üçüncü kişi lehine sulh sözleşmesinin icrasını da tek başına gerçekleştiremeyecektir⁷⁸. Üçüncü kişi lehine eksik sözleşmede, borcun üçüncü kişiye ifasını talep ve dava hakkı vaadettirene aittir⁷⁹. Tam üçüncü kişi lehine sözleşmede ise, sözleşmenin yapılmasıyla birlikte üçüncü kişi alacak hakkı kazanmakta ve sulhun taraflarından bağımsız olarak bunu talep edebilmektedir⁸⁰. Dolayısıyla eksik üçüncü kişi lehine sulh sözleşmesinden farklı olarak, tam üçüncü kişi lehine sulh sözleşmesinde lehine edim yükümlülüğü öngörülen üçüncü kişi, sulhun taraflarından bağımsız olarak ifayı talep hakkına sahipse, söz konusu tam üçüncü kişi lehine sulh sözleşmesinin icrasını da tek başına talep edebilmelidir⁸¹. Tam üçüncü kişi lehine sözleşmede, üçüncü kişi sözleşmede kendisi lehine öngörülen edimlerin ifasını sağlamak amacıyla dava açabileceğine göre, doğal olarak bu dava sonucunda elde edeceği ilamı da icraya koyabilmesi gerekir; zira, anayasal bir hak olan dava açma özgürlüğünün (Anayasa mad. 36), icra hukukundaki görünüm biçimi takip yapabilme özgürlüğüdür ve bu özgürlük dava açma hakkı özgürlüğünün bir uzantısını oluşturduğundan, üçüncü kişiye dava açma hakkı

olan kısmının tazminini doğrudan sigortacıdan isteyebilmesi örnek olarak gösterilebilir. bkz., Oğuzman ve Öz, s. 447.

⁷⁶ Tanrıver, İlamlı İcra Takibi, s. 103.

⁷⁷ Eren, s. 1271.

⁷⁸ Tanrıver, İlamlı İcra Takibi, s. 103.

⁷⁹ Eren, s. 1272.

⁸⁰ Oğuzman ve Öz, s. 457; Sözleşmede aksine bir anlaşma olmadıkça vaad ettirenin de borcun üçüncü kişiye ifa edilmesini talep hakkına sahip olduğu yönünde bkz., Eren, s. 1277.

⁸¹ Tanrıver, İlamlı İcra Takibi, s. 102.

tanıyıp, onu takip yapma özgürlüğünden yoksun bırakmak mantıksal çelişkiye düşülmesi sonucunu doğuracaktır⁸².

IV. ŞARTA BAĞLI ARABULUCUK SÖZLEŞMESİNİN İCRASI

Arabuluculuk faaliyeti sonunda varılan anlaşmanın, icra edilebilirliğine ilişkin olarak bazı ülkelerde bu yöntemin tamamıyla gönüllülük esasına göre işlemesi esas alınarak, arabuluculuk sonunda tarafların anlaşmaya varması halinde bu anlaşmaya uyacakları kabulünden dolayı bu konuda herhangi bir düzenleme yapılmazken; bizim de içinde bulunduğumuz çok sayıda ülkede bu konuda düzenleme yapmıştır⁸³. Özellikle sosyal, kültürel ya da ekonomik gerekçelerle, ahde vefa ve anlaşmalara saygının anlam ve öneminin yitirildiği toplumlarda bu uzlaşmalara ilam niteliği tanınarak icra kabiliyeti kazandırılması büyük önem taşımaktadır. Arabuluculuk faaliyeti sonunda taraflarca üzerinde anlaşılan sözleşmenin, ilam niteliğinde belge olarak icra kabiliyetini haiz olması, arabuluculuk sürecinin etkin işlenmesini sağlayarak, boş yere emek ve zaman harcanmasının önüne geçerek gereksiz giderler yapılmasını engellemektedir.

Arabuluculuk faaliyeti sonunda arabuluculuğun anlaşma ile sonuçlanması halinde, taraflar arasında akdedilen maddi hukuka ilişkin sözleşmeye⁸⁴ özel bir nitelik kazandırılarak, bu sözleşmenin şerh edilebilirliği sağlanarak⁸⁵; tarafların söz konusu sözleşmenin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini talep edebilmeleri düzenlenmiştir (HUAK mad. 18/2). Buna göre dava açılmadan

⁸² Tanrıver, İlamlı İcra Takibi, s. 102, dn. 61.

⁸³ “Japonya’da da 1951 tarihli hukuki konulara ilişkin Arabuluculuk Kanunu’nun 16. Maddesinde yer alan hüküm gereğince, uyuşmazlığa düşen taraflar arasında arabuluculuk usulüyle uzlaşmaya varıldığında, varılan anlaşma, protokolde belirtilmektedir. Bu şekilde meydana gelen uzlaştırma, düzenlenen protokol ile meydana gelmekte ve yargısal uzlaşma ile aynı etkiye sahip olmaktadır.”, Özmumcu, s. 347; “Örneğin Almanya’da bu anlaşmaya mahkeme içi sulh sözleşmesi niteliği kazandırılmıştır. İsviçre Federal Usul Kanunu’nda mad. 217 ile bu anlaşmaya doğrudan kesinleşmiş bir mahkeme ilamının sonuçları bağlanmıştır. ... Avusturya ve Çin’de bu yönde bir düzenleme mevcut değildir.”, bkz., Taşpolat-Tuğsavul, Arabuluculuk, s. 191.

⁸⁴ Tarafların arabuluculuk faaliyeti sonunda arabuluculuk sözleşmesi düzenlememesi durumunda; tarafların anlaşmışları, anlaşmadıkları veya arabuluculuk faaliyetinin nasıl sonuçlandırıldığının belgelendirildiği ve faaliyetin sonuçlanması dışında hangi hususların yazılacağına da taraflarca karar verilerek arabulucu tarafından düzenlenen ve arabulucu, taraflar, kanuni temsilcileri veya avukatlarınca imzalanan; şayet imzalanmazsa da sebebi belirtmek suretiyle sadece arabulucu tarafından imzalanması zorunlu olan “son tutanak” (HUAK mad. 17/2,3), dikkate alınarak icra edilebilirlik şerhi talep edilebileceği yönünde bkz., Büyükkay, s. 97.

⁸⁵ Taşpolat-Tuğsavul, Arabuluculuk, s. 191.

önce arabuluculuğa başvurulmuşsa, anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi, arabulucunun görev yaptığı yer sulh hukuk mahkemesinden talep edilir⁸⁶. Davanın görülmesi sırasında arabuluculuğa başvurulması durumunda ise anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi, davanın görüldüğü mahkemeden talep edilir⁸⁷. Bu şerhi içeren anlaşma 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu (İİK⁸⁸) mad. 38 hükmü anlamında ilam niteliğinde belge sayıldığından, İİK mad. 24 vd. ilamların icrası hükümlerine tabi olarak icra edilecektir.

Son yıllarda hızlı gelişim gösteren milletlerarası ticarî arabuluculuk usulü, video konferans ve elektronik dosyalamanın gelişmesiyle birlikte milletlerarası ticarete gittikçe yaygınlaşmaktadır⁸⁹. HUAK hükümlerine

⁸⁶ 12.10.2017 değişikliğinden önceki dönemde, asıl uyuşmazlık hakkında yetkili mahkemenin belirlenmesinde davadaki yetki kuralları dikkate alındığında, arabuluculuk faaliyetinde henüz bir davalı ya da davacı olmadığı için, burada yorum ve yetki uyuşmazlığı meydana geleceğinden, yetkili mahkemenin arabulucunun faaliyette bulunduğu yer mahkemesi olarak anlaşılması gerektiğini önermekteydi. Zira, taraflar, arabuluculuk için kendilerine en yakın ve en müsait arabulucuya gideceklerinden, arabulucunun faaliyette bulunduğu yer, taraflar için en müsait yer olarak söz konusu yer mahkemesinin yetkili olmasını gerektiği ifade edilmekteydi. bkz., Kuru, Arabuluculuk Kanunu Tasarısı, s. 241,242; Konunun uzmanı olan mahkemenin, sözleşmenin arabuluculuğa elverişli olup olmadığını ve diğer husuları daha doğru ve daha kısa sürede inceleyeceği gerekçesiyle sulh hukuk mahkemesinin görevli olmasına ilişkin değişikliğin doğru olmadığı yönünde bkz., Ekmekçi, Özkes, Atalı ve Seven, s. 11; Talepte bulunulan ya da ilgililerin yerleşim yeri icra mahkemelerinin görevli olması gerektiği yönünde bkz., Mustafa Serdar Özbek, “Arabuluculuk Sonunda Düzenlenen Anlaşma Belgesine İcra Edilebilirlik Şerhi Verilmesinde Görevli ve Yetkili Mahkeme”, 2017, 3(2), Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 80 vd..

⁸⁷ Arabuluculuk Kanunu Tasarı halinde iken, icra edilebilirlik şerhinin asıl uyuşmazlık hakkında yetkili olan icra mahkemesinden talep edilebileceği düzenlenmişti (Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı m. 18/4 hükmü gerekçesi). Bu düzenleme doktrinde KURU tarafından yerinde bir şekilde eleştirilmekteydi; zira davanın görülmesi sırasında, gerek mahkemenin sulhe, arabuluculuğa teşvik etmesi ile gerekse de tarafların teşebbüsü ile arabuluculuk faaliyetine başlanılmışsa ve mahkeme de bu nedenle yargılamayı ertelemişse, arabuluculuk sonunda düzenlenen sözleşmenin (tıpkı mahkeme içi sulhte olduğu gibi) davanın derdest olduğu mahkeme tarafından incelenip tasdik edilmesi gerektiği, aynı şekilde taraflar dava açılmadan önce arabulucuya başvurmuşlarsa yine icra mahkemesi tarafından değil, dava için yetkili ve görevli olan hukuk mahkemesi (veya ticaret mahkemesi) tarafından tasdik edilmesi gerektiği ifade edilmekteydi. Çünkü icra mahkemesinin, icraya intikal etmemiş (yani icra takibi konusu yapılmamış) bir husus hakkında faaliyette bulunmasının görev alanı ile ilgili olmadığı ifade edilmiştir. bkz., Kuru, Arabuluculuk Kanunu Tasarısı, s. 242.

⁸⁸ RG. T. 19.06.1932, S. 2128.

⁸⁹ So Eun (Grace) Park, “International Commercial Mediation Involving Parties From Different Cultures - The Different “Languages” of Negotiation”, 2016, 71(4), Dispute Resolution Journal, s. 147; Güven Yarar, Milletlerarası Özel Hukukta Arabuluculuk, On İki

göre yürütülen bir arabuluculuk faaliyeti neticesinde üzerinde anlaşılan arabuluculuk sözleşmesi, milletlerarası ticari sulh sözleşmesi olsa bile Türkiye’de ilam niteliğinde bir belge olarak icra edilirken; yabancı ülkede bu nitelikte olmadığı için, basit ve hızlı bir şekilde uluslararası icrasına imkan veren⁹⁰ “20 Aralık 2018 tarihli Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Singapur Konvansiyonu”⁹¹ kapsamında icra edilebilecektir⁹². Ancak bir arabuluculuk sözleşmesinin, Singapur Konvansiyonu kapsamında icra edilebilmesi için; arabuluculuk faaliyeti sonunda varılan yazılı sulh sözleşmesinin milletlerarası⁹³ nitelik taşıması, ticari⁹⁴ olması ve Singapur Konvansiyonu kapsamı dışındaki konulara⁹⁵ ilişkin olmaması gerekir.

Levha Yayıncılık, 2019, s. 87.

⁹⁰ Özel, s. 1208.

⁹¹ Taraf olan 53 ülke için bkz., <https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-4&chapter=22&clang=en> Erişim Tarihi 7 Nisan 2021.

⁹² Özel, s. 1198.

⁹³ Sulh sözleşmesinin taraflarından en az ikisinin işyerleri farklı ülkelerde ise veya sulh sözleşmesinin taraflarının işyerlerinin bulunduğu ülke; sulh sözleşmesine göre borçların esaslı bir bölümünün ifa edileceği ülkeden farklı ise ya da sulh sözleşmesinin konusunun en sıkı ilişkili olduğu ülkeden farklı ise, sulh sözleşmesi Konvansiyon kapsamında milletlerarası niteliktedir. bkz., Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonunun Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tekli (2/2981) ve Dışişleri Komisyonu Raporu, mad. 1/1, <<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss234.pdf>> Erişim Tarihi 7 Nisan 2021; Arabuluculukta her iki tarafın işyeri aynı ülkede olsa da yapılan sulh sözleşmesinde borcun ifa yeri farklı bir ülkeyi işaret ediyorsa ya da sulh sözleşmesinin konusunun en sıkı bağlantıda olduğu ülke bir başka ülke ise sulh sözleşmesi milletlerarası nitelik kazanmıştır. bkz., Timothy Schnabel, “The Singapore Convention on Mediation: A Framework for the Cross-border Recognition and Enforcement of Mediated Settlement”, 2019, 19(1), Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, s. 20.

⁹⁴ “Ticari” kavramı Konvansiyon’da tanımlanmamış olmakla birlikte Uluslararası Ticari Tahkime İlişkin UNCITRAL Model Kanun dn. 2’de “ticari” kavramının, sözleşmeye dayalı olsun ya da olmasın ticari nitelikteki tüm ilişkilerden kaynaklanan konuları kapsayacak şekilde geniş yorumlanması gerektiği ifade edilerek; mal veya hizmet tedariki veya değişimi için yapılan işlemler, distribütörlük sözleşmeleri, ticari temsil veya acentelik, factoring, leasing, inşaat işleri, danışmanlık, mühendislik, lisans, yatırım, finans, bankacılık, sigorta, imtiyaz sözleşmeleri, joint venture ve diğer sanayi ve ticaret işbirliği, hava, deniz, raylı sistem veya kara yoluyla eşya veya yolcu taşıma işleri ticari nitelikteki ilişkilere örnek gösterilmiştir. bkz., UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985 with amendments as adopted in 2006, <<https://sccinstitute.se/media/37103/uncitral-model-law-on-international-commercial-arbitration-1985.pdf>> Erişim Tarihi 7 Nisan 2021.

⁹⁵ Konvansiyon açıkça taraflardan birinin (tüketici olarak) şahsı veya ailesi veya evi için yaptığı işlemlere ilişkin uyuşmazlıkların çözümü için yapılan ya da aile, miras ve

HUAK mad. 18/3 hükmü gereğince, icra edilebilirlik şerhinin verilmesi çekişmesiz yargı işidir ve buna ilişkin inceleme dosya üzerinden de yapılabilir. Ancak arabuluculuğa elverişli olan aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda inceleme duruşmalı olarak yapılır ve bu incelemenin kapsamı anlaşmanın içeriğinin arabuluculuğa ve cebri icraya elverişli olup olmadığı hususlarıyla sınırlıdır. Mahkeme bu konudaki yapacağı incelemede anlaşmanın içeriğinin tarafların üzerinde tasarruf edebileceği bir işlem olup olmadığını ve genel hükümlere göre icraya elverişli bulunup bulunmadığını araştıracaktır. Böylece arabulucuya başvurulamayacak konularda tarafların sözleşme yapmalarının önüne geçilmesi ve icrası mümkün olmayan bir belgeye de ilam niteliği tanınması engellenmek istenmiştir⁹⁶. Ancak her ne kadar mahkeme arabuluculuk sözleşmesinin içeriğini denetleyemese de yapılan sözleşmenin, kanunun emredici hükümlerine, kamu düzenine aykırılık teşkil edip etmeyeceği hususunu evleviyetle denetime tabi tutmalıdır⁹⁷. Zira çekişmesiz yargının temel özelliklerinden olan re'sen araştırma ilkesi gereğince, hâkim sözleşmenin arabuluculuğa elverişli olup olmadığını değerlendirirken emredici hukuk kuralları ve kamu düzenine ilişkin hususları re'sen inceleyecektir⁹⁸. Bununla birlikte arabuluculuk sözleşmesinin kesin hükümsüzlüğüne sebep olmayan ancak iptalini gerektirecek geçerlilik şartlarının mevcut olmadığı hususu, def'i niteliğinde olduğu için mahkeme söz konusu hususu, ilgililerce ileri sürülmedikçe dikkate alamaz⁹⁹.

Ayrıca burada mahkemenin incelemesi yalnızca arabuluculuğa ve icraya elverişlilik ile sınırlanmamalı, arabuluculuğa ilişkin diğer şartları da incelemeli; örneğin arabuluculuk faaliyetinin, arabulucular siciline kayıtlı bir arabulucu tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin, arabuluculuk sözleşmesinin taraflar ve arabulucu tarafından imzalanmış olup olmadığının

iş hukukuna ilişkin olan sulh sözleşmelerine uygulanmaz (mad. 1/2). Bir mahkeme tarafından onaylanan veya mahkeme yargılaması sırasında yapılan sulh sözleşmeleri ile mahkemenin bulunduğu devlette mahkeme kararı olarak icra edilebilen sulh sözleşmeleri Konvansiyon kapsamı dışındadır (mad. 1/3/a). Ayrıca bir hakem kararı olarak kaydedilen veya icra edilebilen sulh sözleşmeleri de Konvansiyon kapsamı dışındadır (mad. 1/3/b). bkz., Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonunun Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tekli (2/2981) ve Dışişleri Komisyonu Raporu, mad. 1/1, <<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss234.pdf>> Erişim Tarihi 7 Nisan 2021.

⁹⁶ HUAK Gerekeçe m. 18.

⁹⁷ Özmmucu, s. 346.

⁹⁸ Anayasa Mahkemesi, E. 2012/94, K. 2013/89, T. 10.7.2013 (RG. T. 25.01.2014, S. 28893).

⁹⁹ Eren, s. 389; Büyükkay, s. 153.

denetiminin de yapılması gerekir¹⁰⁰. Zira icra edilebilirlik şerhinin verilmesi bir çekişmesiz yargı işi olması dolayısıyla HMK mad. 385/2 hükmü gereğince, re'sen araştırma ilkesi geçerli olduğundan, mahkeme ilgililerin taleplerinden bağımsız olarak re'sen araştırma yaparak işin niteliğine uygun bir karar verecektir¹⁰¹. Arabuluculuk sözleşme belgesine, icra edilebilirlik şerhi verilmesi için mahkemeye yapılan başvuru üzerine verilecek kararlara karşı, uyuşmazlık konusunun arabuluculuğa, arabuluculuk sonunda yapılan anlaşmanın cebri icraya elverişli olduğuna ilişkin sebeplere dayanarak kararın öğrenilmesinden itibaren iki hafta içinde istinaf kanun yoluna başvurulabilecektir (HUAK mad. 18/3, HMK mad. 387)¹⁰². HMK mad. 355 hükmü gereğince, inceleme, istinaf dilekçesinde belirtilen sebeplerle sınırlı olarak yapılır. Ancak, bölge adliye mahkemesi kamu düzenine aykırılık gördüğü takdirde bunu re'sen gözetir. Bu bakımdan bölge adliye mahkemeleri, arabuluculuk sonunda varılan anlaşmanın içeriğine ilişkin bir denetleme yapma yetkisine sahip değildir. Çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlar temyiz edilemeyeceğinden (HMK mad. 362/1-ç), icra edilebilirlik şerhi verilmesine ilişkin taleplerin reddine ilişkin olarak verilen kararlara karşı temyiz yolu kapalıdır.

HMK mad. 388 hükmü gereğince, kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde, çekişmesiz yargı kararları maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediğinden; hakimin gerekçesini göstermek suretiyle çekişmesiz yargı kararını iptal etme, değiştirme ve düzeltme yetkileri mevcuttur¹⁰³. Örneğin arabuluculuk sözleşmesinin kesin hükümsüzlüğü ileri sürülerek, sözleşmenin hükümsüzlüğünün tespiti ile, verilen şerhin iptali talep edilebilir¹⁰⁴.

Mahkeme dışında yapılan sulhun, tarafların mahkemeden bu sulh sözleşmesine göre karar verilmesini talep etmeleri veya sulh nedeniyle karar verilmesine yer olmadığı yönünde karar verilmesini talep etmeleri ile söz konusu sulh sözleşmesinin İİK mad. 38 gereğince, ilamların icrası hükümlerine

¹⁰⁰ “Nitekim Bavyera Arabuluculuk Kanunu’na göre bu şekilde dava şartlarına benzer arabuluculuğa ilişkin şartların incelenme yetkisi resmi arabuluculuk kurumlarına tanınmıştır.” bkz., Taşpolat-Tuğsavul, Arabuluculuk, s. 195, dn. 282.

¹⁰¹ Taşpolat-Tuğsavul, Arabuluculuk, s. 195.

¹⁰² HUAK m. 18/3 hükmünde, arabuluculuk faaliyetinin kolay ve ucuz bir şekilde yürütülmesi esasına dayanılarak icra edilebilirlik şerhi konusunda mahkemenin vereceği karara karşı istinaf yoluna başvurulmasında ve sözleşme belgesinin resmi işlemlerde kullanılmasında damga vergisinin maktu olması kabul edilmiştir.

¹⁰³ HMK Gerekeçe m. 392.

¹⁰⁴ Büyükay, s. 308.

göre icra edilme imkanı kazanması sebebiyle; arabuluculuk sözleşmesine şerh verilerek icra kabiliyeti kazandırılması düzenlemesi (HUAK mad. 18/2) taraflar arasında mahkeme dışında gerçekleştirilen sulh müessesine benzetilmektedir¹⁰⁵. Bu açıdan taraflar ve avukatları ile arabulucunun birlikte imzaladıkları anlaşma belgesinin, icra edilebilirlik şerhi aranmaksızın ilam niteliğinde belge sayılması düzenlemesi (HUAK mad. 18/4) ise; mahkeme huzurunda yapılan sulhlerin ilamların icrası hükümlerine tabi olması düzenlemesi (İİK mad. 38) ile benzerlik göstermektedir.

Mahkeme huzurunda yapılan sulhlerin icra edilebilir bir ilam niteliğini haiz olabilmesi için, içeriğinin icraya elverişli olması gerekmektedir. Sulh sözleşmesinin içeriği yönünden icraya elverişli olması, genellikle bir edimin ifası ya da bir edaya ilişkin olması şeklinde anlaşılır¹⁰⁶. Bununla birlikte sulh sözleşmesinin icraya elverişli olabilmesi için sulh konusunun belli veya tayin edilebilir olması da gereklidir¹⁰⁷. İİK mad. 38 hükmünün ifadesinden de açıkça anlaşılacağı üzere kanun koyucu sulhü ilam değil, ilam karakterinde yani icraları yönünden ilam hüküm ve kuvvetinde, ilam benzeri bir belge olarak kabul etmiştir¹⁰⁸.

Her ne kadar tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla, mahkeme huzurunda gerçekleştirecekleri sulh sözleşmesinin, şarta bağlı olarak yapılabileceği açıkça HMK mad. 313/4 hükmünde düzenlenmişse de şarta bağlı sulhlerin icra edilip edilemeyeceği konusunda doktrinde tartışmalar mevcuttur. Şarta bağlı sulhlerin icra edilemeyeceği yönündeki görüş, buna gerekçe olarak, sulh durumunda davanın mahkeme tarafından verilecek hükümle sona ermesinden hareketle, sulh sözleşmesinin şarta bağlı olarak yapılması halinde, mahkemenin böyle bir sulh sözleşmesine dayanarak şarta bağlı hüküm vermesinin mümkün olmayacağını ileri sürülmektedir¹⁰⁹. Bizim de katıldığımız şarta bağlı sulhlerin

¹⁰⁵ Kuru, Arabuluculuk Kanunu Tasarısı, s. 237.

¹⁰⁶ Önen, s. 157; “*Tespit hükmü içeren ilamlar, ilamlı icra yolu ile icraya konulamaz; tespit hükümlerinin yalnızca yargılama giderlerine ilişkin bölümü ilamlı icra yolu ile icraya konabilir.*”, Baki Kuru, Ramazan Arslan ve Ejder Yılmaz, İcra ve İflas Hukuku, 25. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2011, s. 385.

¹⁰⁷ Önen, s. 157; Erdoğan ve Cömert, s. 34; Çelikoğlu, s. 713.

¹⁰⁸ Önen, s. 153.

¹⁰⁹ Kuru, Hukuk Muhakemeleri, s. 3752, 3793; Karşı, s. 382; Atalı, s. 2037; Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar-Ayvaz ve Emel Hanağası, Medenî Usûl Hukuku, 4. Bası, Yetkin Yayıncılık, 2018, s. 564; Murat Atalı, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2018, s. 581.

icra edilebileceği yönündeki karşı görüş ise, sulh sözleşmesinin kendisinin mahkeme kararına gerek olmaksızın davayı sona erdirdiğini dikkate alarak, şarta bağlananın mahkeme hükmü değil de sulh sözleşmesinin kendisi olduğunu ve bu durumda şarta bağlı hüküm verilemeyeceği kuralının ihlal edilmeyeceğini kabul etmektedir¹¹⁰.

Şarta bağlı sulhlerin icra edilip edilemeyeceğini değerlendiren görüşler, sulh halinde davaya son verenin mahkemenin hükmü mü yoksa taraf işlemimi olduğuna dayandığından; arabuluculuk faaliyeti sonunda üzerinde anlaşılan arabuluculuk sözleşmesinin şarta bağlı olması durumunda icra edilip edilemeyeceğinin değerlendirilmesi bu kapsamda ele alınmamalıdır¹¹¹. Zira HUAİK mad. 18/3 hükmü gereğince, icra edilebilirlik şerhinin verilmesi çekişmesiz yargı işidir ve HMK mad. 388 hükmü gereğince, aksine hüküm bulunmadıkça, çekişmesiz yargı kararları maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyeceğinden, şarta bağlı hüküm verilmesinden de bahsedilemeyecektir. HUAİK mad. 18/2 son cümlesinde yer alan, “*Bu şerhi içeren anlaşma ilam niteliğinde belge sayılır.*” ifadesinden de anlaşılacağı üzere, arabuluculuk sözleşmesine, sadece ilamlar gibi icra edilme sonucu bağlanmıştır yoksa söz konusu sözleşme bir mahkeme hükmü (ilamı) değildir ve maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmemektedir¹¹².

¹¹⁰ Önen, s. 159; “*Kazai sulhün tümü bozucu şarta bağlı olarak yapılmışsa, sulh sonuçlarını hemen doğurduğundan cebri icra prosedürü derhal işletilmelidir. Bozucu şart icra devam ederken gerçekleşirse Alman Hukukuna göre, Z.P.O 767'nin öngördüğü (İcraya karşı dava Vollstreckungsgegenklage) icra önlenir. Sulhün tümü geciktirici şarta bağlı olarak yapılmışsa sulhün sonuçlarının icra yoluyla izlenmesi ancak bu şart gerçekleştiği sonra söz konusu olabilecektir.*”, bkz., Ulsan, s. 54; Tanrıver, İlamlı İcra Takibi, s. 101; Büyükkay, s. 263-264.

¹¹¹ Taşpolat-Tuğsavul, Anlaşmanın Hukuki Niteliği, s. 358.

¹¹² Ömer Ekmekçi, Muhammet Özekes ve Murat Atalı, Hukuk Uyuşmazlıklarında İhtiyari ve Zorunlu Arabuluculuk, İstanbul 2018, s. 98; Muhammet Özekes ve Murat Atalı, “7036 Sayılı Yeni İş Mahkemeleri Kanunu Üzerine Eleştiri, Değerlendirme ve Öneriler”, “Yeni İş Mahkemeleri Kanunu Üzerine” Toplantısı (23 Aralık 2017), On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 105; Özbek, İcra Edilebilirlik Şerhi, s. 75; Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 1262; Kekeç, s. 207; Taşpolat-Tuğsavul, Arabuluculuk, s. 192; Mert Namlı, “İş Mahkemeleri Kanunu Tasarısı Taslağı ile Getirilen Zorunlu Arabuluculuk Kurumunun Medeni Usul Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Derneği 40. Yıl Uluslararası Toplantısı, 2016, s. 165; Çelikoğlu, s. 711; Dür, s. 375; Anayasa Mahkemesi; arabuluculuk faaliyeti sonunda tarafların anlaşması sonucunda düzenlenen sözleşmenin maddi anlamda kesin hüküm olmadığına, sözleşmeye icra edilebilirlik şerhi verilmesinin söz konusu sözleşmeyi hüküm-kesin hüküm/mahkeme ilamı hâline getirmeyeceğine, sadece ilam niteliğinde belge hâline getirdiğine, ilamlar ile ilam niteliğindeki belgelerin birbirinden tamamen farklı olduğuna ve ilamların maddi anlamda kesin hüküm teşkil ederken, ilam niteliğindeki belgelerin maddi anlamda kesin hüküm olma nitelikleri olmadığına

HMK mad. 313/4 hükmü şarta bağlı sulh sözleşmesi yapılabileceğini açıkça düzenlerken; madde gerekçesinde de sulh sözleşmesinin şarta bağlı olarak yapılmasının mahkeme tarafından, şarta bağlı bir hüküm verilebileceği anlamına gelmeyeceği, zira sulhün, mahkemenin bir hükmüne gerek kalmaksızın davaya son veren usulî bir sözleşme olduğu ve şarta bağlı sulh ile davanın kendiliğinden sona ereceği açıklanmıştır. Şarta bağlı sulh sözleşmesinin yapılmasına imkan verilirken, söz konusu sulh sözleşmesinin icrasına imkan verilmemesi, HMK mad. 313/4 hükmünü pratik açıdan faydasız kılacak ve düzenlemeyi anlamsız hale getireceği gibi açıkça İİK mad. 38 hükmü ile düzenlenen, mahkeme huzurunda yapılan sulhün ilamların icrası hükümlerine tabi olması kuralına da aykırılık teşkil etmektedir.

Arabuluculuk faaliyeti sonunda üzerinde anlaşılan sözleşmenin kapsamı taraflarca belirleneceğinden, arabuluculuk sözleşmesine şerh verilerek icra kabiliyeti kazandırılmasında bakılacak olan husus da anlaşmanın kapsamının arabuluculuğa uygun olması ve cebri icraya elverişli olmasıdır. Dolayısıyla şarta bağlı olarak yapılan arabuluculuk sözleşmesinin icra edilebilmesine ilişkin tarafların, mahkemeden şerh verilmesini talep etmeleri halinde de mahkeme, anlaşmanın cebri icraya uygunluğuna bakacaktır. Her ne kadar doktrinde arabuluculuk sonunda varılan sözleşmenin şarta bağlı olması durumunda, ilamların icrası aşamasında şartın gerçekleşip gerçekleşmediğinin tartışma konusu olabilecek olması sebebiyle, şarta bağlı anlaşma belgesine icra edilebilirlik şerhi verilmemesi gerektiği savunulmaktaysa¹¹³ da HUAK mad. 18/2 hükmünde şarta bağlı arabuluculuk sözleşmesi gibi herhangi bir ayırım yapılmaksızın taraflara arabuluculuk faaliyeti sonunda üzerinde anlaşılan arabuluculuk sözleşmesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi talebinde bulunma hakkı ve yine HUAK mad. 18/4 hükmü ile de taraflar ve avukatları ile arabulucunun birlikte imzaladıkları anlaşma belgesinin, icra edilebilirlik şerhi aranmaksızın ilam niteliğinde belge sayılması kuralı düzenlenmiştir. Buna göre geciktirici şarta bağlı arabuluculuk sözleşmesinde şart gerçekleşmedikçe icrasının da gerçekleşmeyeceği, buna karşın bozucu şarta bağlı arabuluculuk sözleşmesinin icrasının ise gerçekleştirilmesi kabul edilmelidir¹¹⁴. Zira

hükmetmiştir. bkz., Anayasa Mahkemesi, E. 2012/94, K. 2013/89, T. 10.07.2013 (RG. T. 25.01.2014, S. 28893).

¹¹³ Erdoğan ve Cömert, s. 36; Taşpolat-Tuğsavul, Anlaşmanın Hukuki Niteliği, s. 358; Aksi yönde bkz., Nilüfer Boran-Güneysu, Medeni Usul Hukukunda Karar, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 121; Meral Sungurtekin-Özkan, “Avukatlık Kanunu’nun 35/A Maddesi Çerçevesinde Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi”, 2005, (2), MİHDER, s. 361.

¹¹⁴ Avukatlık Kanunu mad. 35/a düzenlemesi gereğince uzlaştırma tutanağının şarta bağlı

geciktirici şart gerçekleşmedikçe alacak hakkı henüz doğmadığından, borcun ifası talep ve dava edilemeyeceği¹¹⁵ gibi icrasının da gerçekleştirilmesi söz konusu olamaz. Bozucu şarta bağlı sözleşmeler ise yapıldıkları anda hüküm ve sonuçlarını doğururlar ve ancak bozucu şartın gerçekleşmesiyle sözleşmenin hüküm ve sonuçları geleceğe etkili olmak üzere sona erer¹¹⁶. Şarta bağlı arabuluculuk sözleşmesinin ilamlı icrasında sorunlarla karşılaşılabilir olması gerekçe gösterilerek, şarta bağlı arabuluculuk sözleşmelerine şerh verilemeyeceğini kabul etmek HUAK mad. 18/2,4 hükümlerine aykırılık teşkil edecektir. Ayrıca arabuluculuk sözleşmesinin taraflarının, gelecekte gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belirsiz bir olayı kendi iradeleriyle şart olarak sözleşmeye koymak suretiyle, kendi aleyhlerine olabilecek bir riski de bilerek ve isteyerek üstlenmiş oldukları da unutulmamalıdır¹¹⁷.

İlamlı icrada karşılaşılabilir sorunlar, İİK mad. 167/2 hükmünde kambiyo senedinin aslının takip talebine eklenmesinde olduğu gibi, takip alacaklısına¹¹⁸ ilam niteliğindeki arabuluculuk sözleşmesi ile birlikte geciktirici şartın gerçekleştiğini gösteren belgeleri takip talebine ekleme mecburiyeti ve icra müdürünün geciktirici şartın gerçekleştiğini tespit etmesi halinde icra emri göndereceği şeklinde Kanun'da yapılacak herhangi bir düzenleme ile aşılabilir¹¹⁹. Bozucu şarta bağlı arabuluculuk sözleşmelerinin ilamlı icrasının talep edilmesi halinde ise, ilam borçlusuna bozucu şartın gerçekleştiği yönünde bir itiraz hakkı tanınabilir¹²⁰.

Ancak Kanun'da bu yönde herhangi bir düzenleme yapılmaması halinde, mevcut durumda şarta bağlı arabuluculuk sözleşmesine şerh verilmiş olması halinde şayet geciktirici şart gerçekleşmemiş ya da bozucu şart gerçekleşmiş ise, söz konusu çekişmesiz yargı kararının hatalı olması gerekçesiyle verilen kararın iptali, değiştirilmesi ya da düzeltilmesi için HMK mad. 388' dayalı olarak her zaman şerhi veren mahkemeye başvurulabilmesi imkanı vardır. Zira çekişmesiz yargıda hakimin gerekçesini göstermek suretiyle çekişmesiz

olarak yapıldığı durumlarda aynı sonuca varılmıştır. bkz., Özbay, s. 413-414.

¹¹⁵ Eren, s. 1301.

¹¹⁶ Eren, s. 1305.

¹¹⁷ Eren, s. 1308.

¹¹⁸ Şartın gerçekleştiğini ispat, bu durumdan yararlanan kişiye aittir. bkz., Eren, s. 1305.

¹¹⁹ Büyükay, s. 265, 266.

¹²⁰ Bilge Umar, Hukuk Muhakemeleri Şerhi, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2011, s. 817.

yargı kararını iptal etme, değiştirme ve düzeltme yetkisi mevcuttur¹²¹. Bu sebeple şarta bağlı arabuluculuk sözleşmesinde şartın gerçekleşip gerçekleşmediğinin ihtilafa neden olacak olması dolayısıyla, HUAK mad. 18/2,4 hükümlerine aykırı şekilde şarta bağlı arabuluculuk sözleşmelerinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilemeyeceği ya da ilamların icrası hükümlerine göre icra edilemeyecekleri kabul edilmemeli; çekişmesiz yargı kararlarının, yanlışlıkların ortaya çıkması ya da karardan sonra meydana gelen yeni durumlar nedeniyle değiştirilebilmelerinin mümkün olduğu¹²² dikkate alınarak şarta bağlı arabuluculuk sözleşmelerinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi ve ilamların icrası hükümlerine göre icraları mümkün olmalıdır.

V. LEHİNE EDİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ ÖNGÖRÜLEN ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN ARABULUCULUK SÖZLEŞMESİNE ŞERH VERİLMESİ YA DA ARABULUCULUK SÖZLEŞMESİNİN İCRASI TALEBİNDE BULUNABİLMESİ

Üçüncü kişi lehine yapılmış arabuluculuk sözleşmesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesinin talep edilmesi halinde, mahkeme anlaşmanın içeriğinin arabuluculuğa ve cebri icraya elverişli olup olmadığı hususuna bakacaktır (HUAK mad. 18/2-3). Bu bakımdan üçüncü kişi lehine sözleşmeye konan edim yükümlülüğü cebri icraya elverişli olmalıdır. Özellikle taraflar ve avukatları ile arabulucunun birlikte imzaladıkları arabuluculuk sözleşmesi, icra edilebilirlik şerhi aranmaksızın ilam niteliğinde belge olduğundan (HUAK mad. 18/4), taraf vekillerinin sözleşmenin içeriğinin arabuluculuğa ve cebri icraya elverişli olup olmadığına dikkat etmeleri gerekir.

Üçüncü kişi lehine arabuluculuk sözleşmesinde, sözleşmenin tarafı olan vaadettiren, arabuluculuk sözleşmesinin icra edilebilmesi için şerh verilmesi talebinde bulunabilir. Lehine edim yükümlülüğü altına girilen üçüncü kişinin ise, söz konusu arabuluculuk sözleşmesine şerh verilmesi talebinde bulunabilmesinin eksik üçüncü kişi yararına sözleşme bakımından mümkün olmadığı açıktır¹²³. Arabuluculuk sözleşmesinde tam üçüncü kişi yararına hüküm öngörülmesi halinde ise, üçüncü kişinin, kendisi lehine öngörülen edimlerin ifasını talep edebileceğinin açıkça arabuluculuk sözleşmesinde belirtilmesi gerekmektedir. Zira örf ve adete göre, tam üçüncü kişi lehine

¹²¹ HMK Gerekçe m. 392.

¹²² Alangoya, Yıldırım ve Deren-Yıldırım, s. 54.

¹²³ Büyükkay, s. 271.

sulh sözleşmesinden bahsedilemediği¹²⁴ gibi arabuluculuk sözleşmesinden de bahsedilemez. Buna göre, arabuluculuk sözleşmesinde üçüncü kişinin, edimlerinin ifasını talep edebileceğinin açıkça belirtilmesi durumunda, lehine edim yükümlülüğü altına girilen üçüncü kişi, HUAK mad. 18/2 anlamında sözleşmenin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini talep edebilmelidir. Benzer şekilde, dava konusunun dışında kalan hususların sulhun kapsamına dahil edilmesi (HMK mad. 313/4) halinde de sulhün icrai niteliği bu hususlar hakkında geçerli olduğu için davanın tarafı olmayan ancak sulhe taraf olarak ondan yararlanan ya da yükümlülük altına giren kişiler, sulhün icrai niteliğinden etkilenmekte ve bu kişiler aleyhine icra takibine girişilebildiği gibi bu kişiler de bizzat kendileri icra prosedürünü işletebilmektedirler¹²⁵.

HUAK mad. 18/2 hükmü, arabuluculuk sözleşmesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesinin, sözleşmenin taraflarınca talep edilebileceğini hükme bağlamıştır. Söz konusu hükümden arabuluculuk sözleşmesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi talebinin yalnızca taraflarca yapılabileceği anlaşılrsa da tam üçüncü kişi lehine sözleşmede lehdarın sözleşmenin tarafı olmamakla birlikte, borçluya karşı dava hakkını kullanarak edimin ifasını talep hakkına sahip (TBK mad. 129/1) olduğu dikkate alındığında; çekişmesiz yargı işi olan icra edilebilirlik şerhinin verilmesini de talep edebilmelidir. Zira tam üçüncü kişi lehine arabuluculuk sözleşmesinde, üçüncü kişinin ifayı borçludan talep hakkının olduğu ancak çekişmesiz yargı işi olan şerh verilmesi için üçüncü kişinin talepte bulunma hakkı olmadığı TBK mad. 129 hükmü düzenlemesini anlamsız hale getireceğinden; tam üçüncü kişi lehine arabuluculuk sözleşmesinde, söz konusu üçüncü kişinin arabuluculuk sözleşmesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini talep hakkına sahip olduğu kabul edilmelidir.

Tam üçüncü kişi lehine arabuluculuk sözleşmesinde lehine edim yükümlülüğü öngörülen üçüncü kişi, arabuluculuk sözleşmesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini talep edebileceği gibi; HUAK mad. 18/2 hükmüne dayalı olarak taraflardan birinin şerh verilmesini talep etmesinden sonra, arabuluculuk sözleşmesinin ilam niteliğini kazanması ile birlikte söz konusu ilam niteliği kazanan arabuluculuk sözleşmesini İİK mad. 24 vd. hükümlerine göre icraya koyabilecektir. Ayrıca HUAK mad. 18/4 gereğince, taraflar ve avukatları ile arabulucunun birlikte imzaladıkları

¹²⁴ Tanrıver, İlamlı İcra Takibi, s. 103.

¹²⁵ Uluşan, s. 53.

arabuluculuk sözleşmesi, icra edilebilirlik şerhi aranmaksızın ilam niteliğinde belge sayıldığından, söz konusu sözleşmede tam üçüncü kişi lehine bir hüküm konulması durumunda, üçüncü kişinin bu sözleşmeyi İİK mad. 24 vd. ilamların icrası hükümlerine göre icra ettirebilmesi de mümkündür. Zira tam üçüncü kişi lehine arabuluculuk sözleşmesinde, kendisi lehine öngörülen edimlerin ifasını sağlamak amacıyla arabuluculuk sözleşmesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini talep hakkına sahip olan üçüncü kişinin, söz konusu ilam niteliğindeki belgeyi icraya koyabilmesi de anayasal bir hak olan hak arama özgürlüğünün, icra hukukundaki görünüm biçimi olan takip yapabilme özgürlüğünün bir gereğidir¹²⁶.

SONUÇ

Ticaret hukuku başta olmak üzere özellikle sigorta, inşaat gibi alanlarda ve yabancılık unsurunun bulunduğu ilişkilerde sıklıkla üçlü ilişkiler söz konusu olmakta ve iki kişi arasındaki hukuki ilişkinin üçüncü tarafı da etkilemesi; arabuluculuk sözleşmesinde üçüncü kişi lehine edim yükümlülüğü konulabilme imkanını ve üçüncü kişi lehine arabuluculuk sözleşmesinin icra edilebilirliğini önemli hale getirmektedir. Arabuluculuk faaliyeti sonunda varılan anlaşmanın kapsamının taraflarca belirlenmesi kuralı (HUAK mad. 18/1), tarafların arabuluculuk sözleşmesinde üçüncü kişi lehine edim yükümlülüğü düzenlemelerini mümkün kılmaktadır. Arabuluculuk sözleşmesine üçüncü kişi lehine hüküm konulabilmesi hem sözleşme özgürlüğünün bir gereğidir hem de uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak arabuluculuk faaliyetinden beklenen, tarafların anlaşarak kapsamını belirledikleri bir sözleşme ile sulh olmaları ve uyuşmazlığı sona erdirmeleri bakımından önemlidir.

Mahkeme huzurunda yapılan sulhlerin bütünüyle ya da içerdiği münferit edimler yönünden geciktirici veya bozucu şarta bağlı olarak yapılabileceğinin HMK mad. 313/4 hükmünde açıkça düzenlenmiş olması dikkate alındığında, arabuluculuk faaliyeti sonunda varılan anlaşmanın da şarta bağlı olarak yapılabilmesi mümkündür. Zira maddi hukuk alanında bir sulh sözleşmesi olan arabuluculuk sözleşmesinin kapsamı, taraflarca sözleşme özgürlüğü çerçevesinde belirlenir. Sulh durumunda davanın mahkeme tarafından verilecek hükümle sona ermesine dayalı olarak sulh sözleşmesinin şarta bağlı olarak yapılması halinde, mahkemenin böyle bir sulh sözleşmesine dayanarak şarta bağlı hüküm vermesinin mümkün olmayacağı ve bu sebeple

¹²⁶ Tanrıver, İlamlı İcra Takibi, s. 102, dn. 61.

şarta bağlı sulhlerin icra edilemeyeceği ileri sürülmekteyse de davaya son verenin mahkemenin hükmü değil bizatihi taraf işlemi olduğu kabul edilerek şarta bağlı sulhlerin icra edilebilmeleri gerekir. Aksi halde dava konusu uyuşmazlık taraf işlemi olan sulh ile değil de mahkeme hükmü ile sona erecekse, mahkemenin hükmü ilam olacağından ayrıca İİK mad. 38 hükmü ile mahkeme huzurunda yapılan sulhün, ilam niteliğinde bir belge olduğu düzenlemesi anlamsız kalacaktır. Şarta bağlı sulh sözleşmesinin yapılmasına imkan verilirken, söz konusu sulh sözleşmesinin icrasına imkan verilmemesi, HMK mad. 313/4 hükmünü pratik açıdan faydasız kılacak ve düzenlemeyi anlamsız hale getireceği gibi açıkça İİK mad. 38 hükmü ile düzenlenen, mahkeme huzurunda yapılan sulhün ilamların icrası hükümlerine tabi olması kuralına da aykırılık teşkil etmektedir.

Şarta bağlı arabuluculuk sözleşmesinin de ilamlı icrasında sorunlarla karşılaşılabilir olması sebebiyle şarta bağlı arabuluculuk sözleşmelerine şerh verilemeyeceğini söylemek HUAK mad. 18/2,4 hükümlerine aykırılık teşkil edecektir. Böyle bir durumda şarta bağlı arabuluculuk sözleşmesine şerh verilmiş olması halinde şayet geciktirici şart gerçekleşmemiş ya da bozucu şart gerçekleşmiş ise, söz konusu çekişmesiz yargı kararının hatalı olması gerekçesiyle verilen kararın iptali, değiştirilmesi ya da düzeltilmesi için HMK mad. 388' dayalı olarak her zaman şerhi veren mahkemeye başvurulabilir. Aksi halde HUAK mad. 18/2,4 hükümlerine aykırı şekilde şarta bağlı arabuluculuk sözleşmelerinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilemeyeceği ya da ilamların icrası hükümlerine göre icra edilemeyecekleri söylenemez.

Hem mahkeme içi hem de mahkeme dışı sulh sözleşmelerinde, üçüncü kişi lehine düzenlenen hükümlerin geçerli olduğu dikkate alındığında; arabuluculuk faaliyeti sonunda varılan ve temeli sulhe dayanan arabuluculuk sözleşmesi kapsamının da taraflarca belirlenmesi kuralı (HUAK mad. 18/1) gereğince, tarafların arabuluculuk sözleşmesinde üçüncü kişi lehine bir edim yükümlülüğü kararlaştırmaları mümkündür. Tam üçüncü kişi lehine sözleşmede, kendisi lehine öngörülen edimlerin ifasını sağlamak amacıyla dava açabilen üçüncü kişinin, söz konusu dava sonundaki ilamı icraya koyabileceği kabul edildiğinden; arabuluculuk sözleşmesinde de üçüncü kişinin, edimlerinin ifasını talep edebileceğinin açıkça belirtilmesi halinde, lehine edim yükümlülüğü altına girilen üçüncü kişi, HUAK mad. 18/2 anlamında sözleşmenin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini talep ederek arabuluculuk sözleşmesinin icrasını gerçekleştirebilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akıncı Ş, Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, 11. Bası, Sayram Yayıncılık, 2019.
- Akil C, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Sulh ve Sulh Yoluyla Şarta Bağlı Hüküm Verilip Verilemeyeceği Meselesi”, 2012, 16(4), Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 1-18.
- Akkan M, “Arabuluculuk Faaliyeti Sonucunda Anlaşılan Hususlarda Dava Açma Yasağı ve Sonuçları”, 2018, 20(2), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 1-31.
- Akyol-Aslan L, “Dava Konusu Dışında Kalan Hususların Sulhun Kapsamına Dâhil Edilmesi (HMK md. 313/3)” in Emel Hanağası ve Mustafa Göksu (eds.), Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan, Cilt 1, Yetkin Yayıncılık, 2014, s. 167-210.
- Akyol Ş, Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, 2008.
- Alangoya Y, Yıldırım K ve Deren-Yıldırım N, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Bası, Beta Yayınevi, 2011.
- Ansay S. Ş, “Sulh”, 1943, 1(2), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 200-209.
- Arslan R, Yılmaz E, Taşpınar-Ayvaz S ve Hanağası E, Medeni Usul Hukuku, 4. Bası, Yetkin Yayıncılık, 2018.
- Aslan K, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun “Davaya Son Veren Taraf İşlemleri”ne İlişkin Hükümleri Hakkında Düşünceler” in Emel Hanağası ve Mustafa Göksu (eds.), Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan, Cilt 1, Yetkin Yayıncılık, 2014, s. 307-377.
- Atalay O, “Tasarı Üzerine Genel Tartışma ve Değerlendirme” in Muhammed Özekes (Ed.), Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı VI, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 150, 2008, s. 285-286.
- Atalı M, “Karar ve Hüküm” in Hakan Pekcanitez, Muhammed Özekes, Mine Akkan, Hülya Taş Korkmaz (eds), Pekcanitez Usul-Medeni Usul Hukuku, 15. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2017.
- Atalı M, Ermenek İ ve Erdoğan E, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayıncılık, 2018.
- Baker C. M, Ali A. H, “Cross-Comparison on Institutional Mediation Rules”,

2002, 57(2), Dispute Resolution Journal, s. 73-81.

Boran-Güneysu N, Medeni Usul Hukukunda Karar, Adalet Yayınevi, 2014.

Büyükay F, Arabuluculuk Anlaşma Belgesi ve İcra Edilebilirlik Şerhi, Adalet Yayınevi, 2018.

Çelikel A ve Erdem B. B, Milletlerarası Özel Hukuk, 16. Bası, Beta Yayıncılık, 2020.

Çelikoğlu C. T, “6325 Sayılı HUAK’a göre Arabuluculuk Yoluna Başvurulması ve Çözüm Anlaşmasının Mahkeme ve İcra Usulleri İle İlişkisi” in Emel Hanağası ve Mustafa Göksu (eds.), Ejder Yılmaz’a Armağan, Yetkin Yayınevi, Cilt 1, 2014, s. 669-723.

Diedrich F, “International/Cross-Border Mediation within the EU – Place of Mediation, Qualifications of the Mediator and the Applicable Law” in Frank Diedrich (Ed.), The Status Quo of Mediation in Europe and Overseas, 2014, s. 53-79.

Dür O, Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri, Adalet Yayınevi, 2018.

Ekmekçi Ö, Özkes M ve Atalı M, Hukuk Uyuşmazlıklarında İhtiyari ve Zorunlu Arabuluculuk, 2018.

Ekmekçi Ö, Özkes M, Atalı M ve Seven V, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk, 2. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2019.

Erdoğan E ve Cömert B, “Arabuluculuk Sonunda Hazırlanan Anlaşma Belgesinin Hukuki Niteliği ve Anlaşma Belgesine Karşı Başvurulacak Hukuki Çareler”, 2018, 13(138), Terazi Hukuk Dergisi, s. 27-47.

Erdönmez G, “Usul İşlemleri” in Hakan Pekcanitez, Muhammet Özkes, Mine Akkan ve Hülya Taş Korkmaz (eds.), Pekcanitez Usul-Medeni Usul Hukuku, 15. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2017.

Eren F, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Bası, Yetkin Yayıncılık, 2020.

Ertürk M, Arabuluculuk Sözleşmesi, Adalet Yayınları, 2019.

Esen E, Uluslararası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilere Teşmili, Beta Yayıncılık, 2008.

Hoellering M. F, “International Arbitration Agreements: A Look Behind the Scenes,” 1998, 53(4), Dispute Resolution Journal, s. 64-70.

- Ildır G, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü - Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler, Seçkin Yayıncılık, 2003.
- İlhan O, Arabuluculuk Sözleşmesi, Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Karslı A, Medeni Usul Hukukunda Usuli İşlemler, Kudret Basım, 2001.
- Kekeç E. K, Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler, Adalet Yayınevi, 2016.
- Kılıçoğlu A. M, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22. Bası, Turhan Yayınevi, 2018.
- Kıyak E, “Arabuluculuk Sonunda Ulaşılan Anlaşma Belgesinin Hukuki Niteliği”, 2015, (21), Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, s. 523-548.
- Kocayusufoğlu N, Hatemi H, Serozan R ve Arpacı A, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 7. Bası, Filiz Yayınevi, 2017.
- Kuru B, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt 4, 6. Bası, Beta Yayınevi, 2001.
- Kuru B, “Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı Hakkında Görüş ve Öneriler”, 2010, 6(16), Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, s. 237-246.
- Kuru B, Arslan R ve Yılmaz E, İcra ve İflas Hukuku, 25. Bası, Yetkin Yayınları, 2011.
- Kuru B, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku (Ders Kitabı), 2. Bası, Yetkin Yayınevi, 2018.
- Meier A ve Setz A. L, “Arbitration Clauses in Third Party Beneficiary Contracts – Who May and Who Must Arbitrate?”, 2016, 34(1), ASA Bulletin, Kluwer Law International, s. 62-77.
- Meriç N, Medenî Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi (Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümleri Çerçevesinde), Yetkin Yayıncılık, 2011.
- Namlı M, “İş Mahkemeleri Kanunu Tasarısı Taslağı ile Getirilen Zorunlu Arabuluculuk Kurumunun Medeni Usul Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Derneği 40. Yıl Uluslararası Toplantısı, 2016, s. 151-165.
- Nomer E, Devletler Hususi Hukuku, 22. Bası, Beta Yayıncılık, 2017.
- Oğuzman M. K ve Öz M. T, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 15. Bası, Vedat Kitapçılık, 2020.

- Okur S, “Roma, Türk-İsviçre ve Avrupa Sözleşme Hukukunda Koşul (Şart) Kavramı ve Hukuki Sonuçları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, 2019, 14(1), Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 31-101.
- Önen E, Medeni Yargılama Hukukunda Sulh, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınlarından No: 299, 1972.
- Özbay İ, Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Tutanağının İlâm Niteliği, 2004, 8(3-4), AÜEHFD, s. 387-471.
- Özbek M, “Avrupa’da Arabuluculuğun İlkeleri ve Uygulanması” in Hüseyin Hatemi (Ed.), Özer Seliçi’ye Armağan, 2006, s. 441-502,
- Özbek M. S, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, 3. Bası, Yetkin Yayınları, 2013.
- Özbek M. S, “Arabuluculuk Sonunda Düzenlenen Anlaşma Belgesine İcra Edilebilirlik Şerhi Verilmesinde Görevli ve Yetkili Mahkeme”, 2017, 3(2), Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 69-85.
- Özekes M ve Atalı M, “7036 Sayılı Yeni İş Mahkemeleri Kanunu Üzerine Eleştiri, Değerlendirme ve Öneriler”, “Yeni İş Mahkemeleri Kanunu Üzerine” Toplantısı (23 Aralık 2017), On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 41-122.
- Özel S, “Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi: Singapur Konvansiyonu”, 2019, 25(2), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, s. 1190-1210.
- Özmumcu S, Uzak Doğu’da Arabuluculuk Anlayışı İle Türk Hukuk Sisteminde Arabuluculuk Kurumuna Genel Bir Bakış, On İki Levha Yayıncılık, 2011.
- Öztürk N, “Arabuluculuğun Milletlerarası Özel Hukuk Boyutu: Genel Bakış”, 2015, 31(2), Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, s. 203-256.
- Öztürk F, Eruluç O, Akcollu A ve Şentürk A, Temyiz Mahkemesi Dördüncü Hukuk Dairesi Emsal Kararları, 1959.
- Park S. E. (G.), International Commercial Mediation Involving Parties From Different Cultures - The Different “Languages” of Negotiation, 2016, 71(4), Dispute Resolution Journal, s. 147-155.
- Postacıoğlu İ, “Şarta Muallak Hüküm”, 1941, 2, Adalet Dergisi, s. 113-122.
- Schnabel T, “The Singapore Convention on Mediation: A Framework for the

- Cross-border Recognition and Enforcement of Mediated Settlement”, 2019, 19(1), Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, s. 1-60.
- Sungurtekin-Özkan M, “Avukatlık Kanunu’nun 35/A Maddesi Çerçevesinde Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi”, 2005, 2, MİHDER, s. 353-369.
- Şanlı C, Esen E ve Ataman-Fıganmeşe İ, Milletlerarası Özel Hukuk, 8. Bası, Beta Yayıncılık, 2020.
- Tercier P, Pichonnaz P ve Develioğlu M, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, On İki Levha Yayıncılık, 2016.
- Tandoğan H, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Cilt 1, 6. Bası, Vedat Kitapçılık, 2008.
- Tanrıver S, “Mahkeme Huzurunda Yapılan Sulhler”, 1994, 49(1), AÜSBFD, s. 333-348.
- Tanrıver S, İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi, Yetkin Yayınları, 1996.
- Tanrıver S, “Şarta Bağlı Hüküm Kavramı ve Verilip Verilemeyeceği Sorunu”, 1998, 19(4), Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, s. 43-50.
- Tanrıver S, “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, 2006, (64), Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s. 151-177.
- Tanrıver S, “Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı’nın Getirdikleri ve Değerlendirilmesi” in Mehmet Ünal, Veysel Başpınar, Hasan Seçkin Ozanoğlu, Süleyman Yılmaz (eds.), Ali Naim İnan’a Armağan, Seçkin Yayınevi, 2009, s. 637- 656.
- Taşpolat-Tuğsavul M, Türk Hukukunda Arabuluculuk, Yetkin Yayınları, 2012.
- Taşpolat-Tuğsavul M, “Arabuluculuk Faaliyeti Sonunda Varılan Anlaşmanın Hukuki Niteliği”, 2019, (1), Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 333-379.
- Tekinalp G ve Uyanık A, Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, 12. Bası, Vedat Kitapçılık, 2016.
- Tunçomağ K, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1, 1968.
- Ulusan İ, Maddi Hukuk ve Usul Hukuku Bakımından Sulh Sözleşmesi, 1971.
- Umar B, Hukuk Muhakemeleri Şerhi, Yetkin Yayıncılık, 2011.

Üstündağ S, Medenî Yargılama Hukuku, Cilt 1-2, 2000.

Yarar G, Milletlerarası Özel Hukukta Arabuluculuk, On İki Levha Yayıncılık, 2019.

Yavuz C, Acar F ve Özen B, Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 8. Bası, Beta Yayınevi, 2009.